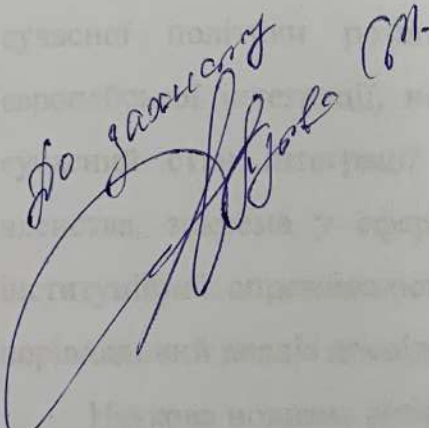

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему

**«ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ ЩОДО ОТРИМАННЯ ЧЛЕНСТВА В ЄС:
УМОВИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ»**

до захисту

Здобувача 2 року навчання ОР «Магістр» денної форми спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-наукової програми «Публічне управління та адміністрування: інтеграція в ЄС»
Майбороди Олега Леонідовича

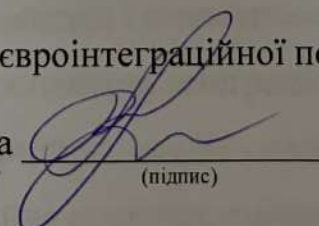
Науковий керівник:
асистент кафедри євроінтеграційної політики,
к.н.держ.упр. Кустова Світлана Миколаївна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Здобувач Олег МАЙБОРОДА

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри євроінтеграційної політики від «24» квітня 2026 р., протокол № 18.

В.о. завідувача кафедри євроінтеграційної політики, кандидат економічних наук,
доцент

Гура Вікторія Леонідівна

(підпис)

КИЇВ – 2026

АНОТАЦІЯ

Майборода О. Л. Перспективи України щодо отримання членства в Європейському Союзі: умови, виклики та можливості. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2026.

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження умов, викликів і перспектив вступу України до Європейського Союзу в контексті сучасної політики розширення. Проаналізовано теоретичні підходи до європейської інтеграції, нормативно-правові засади членства в ЄС, а також сучасний стан інтеграції України. Визначено ключові виклики на шляху членства, зокрема у сферах верховенства права, антикорупційної політики, інституційної спроможності та безпеки в умовах збройної агресії. Здійснено порівняльний аналіз досвіду Республіки Кіпр як постконфліктної держави.

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні процесу вступу України до ЄС в умовах повномасштабної війни, що є безпрецедентним випадком у практиці розширення Союзу. У роботі розроблено сценарії інтеграції України до ЄС (оптимістичний, реалістичний і песимістичний), визначено їх часові межі та обґрунтовано можливості поетапної інтеграції з частковим доступом до політик ЄС до моменту повноправного членства. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади України для вдосконалення політики європейської інтеграції, а також у діяльності аналітичних центрів і в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Ключові слова: європейська інтеграція, розширення ЄС, членство України в ЄС, Копенгагенські критерії, *acquis communautaire*, методологія розширення 2020 року, євроінтеграційна політика, сценарії інтеграції.

ANNOTATION

Maiboroda O. L. Prospects for Ukraine's Membership in the European Union: Conditions, Challenges and Opportunities. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining the educational degree at the second (Master's) level of higher education in the field of study 28 «Public Management and Administration», specialty 281 «Public Management and Administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2026.

The qualifying work provides a comprehensive study of the conditions, challenges, and prospects of Ukraine's accession to the European Union in the context of the contemporary EU enlargement policy. Theoretical approaches to European integration, legal and institutional foundations of EU membership, as well as the current state of Ukraine's integration process are analyzed. The key challenges on the path to membership are identified, particularly in the areas of rule of law, anti-corruption policy, institutional capacity, and security under conditions of ongoing armed aggression. A comparative analysis of the experience of the Republic of Cyprus as a post-conflict state is conducted.

The scientific novelty of the study lies in the analysis of Ukraine's accession to the EU under conditions of full-scale war, which represents an unprecedented case in the history of EU enlargement. The paper develops scenarios of Ukraine's integration into the EU (optimistic, realistic, and pessimistic), defines their timeframes, and substantiates the possibilities of phased integration with partial access to EU policies prior to full membership. The practical significance of the obtained results lies in their potential application by public authorities of Ukraine for improving European integration policy, as well as in the activities of analytical centers and in the educational process of higher education institutions.

Keywords: European integration, EU enlargement, Ukraine's EU membership, Copenhagen criteria, *acquis communautaire*, 2020 enlargement methodology, European integration policy, integration scenarios.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Майборода О. Л. Роль основних інституцій ЄС як рушійної сили європейської інтеграції України в умовах війни // Шевченківська весна — 2025: публічне управління та державна служба : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 26 березня 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Т. П. Паламарчук. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2025. С. 314–315.
2. Майборода О. Л. Інституційний захист прав і свобод національних меншин у Європейському Союзі: досвід для України // Євроінтеграційний дизайн: стратегії відновлення України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6 травня 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2025. С. 86–88.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	1
ANNOTATION	2
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	10
1.1. Теоретичні підходи до вивчення європейської інтеграції	10
1.2. Нормативно-правові засади членства в Європейському Союзі	16
1.3. Історичні етапи розвитку Європейського Союзу: північне, південне та східне розширення	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ УМОВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	34
2.1. Аналіз сучасного стану інтеграції України до Європейського Союзу	34
2.2. Ключові виклики на шляху членства України в Європейському Союзі....	40
2.3. Досвід Кіпру як постконфліктної держави у процесі вступу до ЄС і його значення для України	47
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПОЛІТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	53
3.1. Політико-інституційні сценарії інтеграції України до ЄС: можливі моделі та часові межі.....	53
3.2. Шляхи подолання основних викликів європейської інтеграції України	63
3.3. Постінтеграційні ефекти членства України в ЄС та перспективи прискорення інтеграційних процесів	75
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ.....	106

ВСТУП

Питання європейської інтеграції України є одним із ключових пріоритетів державної політики та об'єктом постійної уваги науковців, політиків і громадянського суспільства. Упродовж останніх десятиліть Європейський Союз розвинув власну політику розширення, яка стала важливим інструментом трансформації країн Центральної та Східної Європи, сприяла їхній демократизації, економічному розвитку та зміцненню інституційної спроможності. Для України, яка обрала стратегічний курс на інтеграцію з ЄС ще в 1990-х роках, цей процес набув особливого значення після Революції Гідності 2013—2014 років, що остаточно визначила європейський вектор зовнішньої та внутрішньої політики держави.

Водночас сьогоднішній етап євроінтеграції України відбувається в унікальних і безпрецедентних умовах. З одного боку, Україна здійснює масштабні реформи відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, адаптує національне законодавство до *acquis communautaire* та вибудовує нову систему публічного управління. З іншого боку, на країну чиниться безперервний тиск із боку російської федерації, яка розпочала повномасштабну збройну агресію у 2022 році. Тож, Україна стала першою державою-кандидатом, яка претендує на членство в ЄС, перебуваючи в стані війни. Це створює нові виклики як для України, так і для самого Союзу, адже виникає необхідність переосмислення традиційних підходів до розширення.

Особливої актуальності дослідження набуває у зв'язку з тим, що процедура вступу України та Молдови відбувається за оновленою методологією 2020 року, запропонованою Європейською комісією. Ця методика, базована на кластерному підході, з одного боку, спрямована на посилення контролю за виконанням реформ та підвищення прозорості процесу, з іншого — містить суперечливі положення, які створюють значний простір для політичної дискреції. Зокрема, перший кластер («Фундаментальні питання») охоплює надзвичайно широкі сфери, що дає змогу країнам-членам блокувати просування кандидата у випадку політичних сумнівів.

Дослідженням проблематики європейської інтеграції присвячено праці низки українських дослідників: Р. Петрова, Н. Бондаренко, С. Кінки, В. Шатова, Я. Брича, Б. Прибори, О. Буланої, М. Голубицької. Водночас теоретичні основи інтеграційних процесів розкрито у працях провідних зарубіжних науковців, зокрема Ернста Гааса, Леона Ліндберга, Стенлі Гоффманна та Ендрю Моревчика. Подальший розвиток теоретичного осмислення інтеграції представлений у працях Бена Розамонда, Філіппа Шміттєра, Лі Макгоуана, Франка Шиммельфенніга, Крістофера Бікертонна, Дермота Ходсона та Уве Пюттера. Значний внесок у дослідження багаторівневого врядування зробили Лісбет Гуге та Гері Маркс. Проте особливості нової методики розширення 2020 року та застосування її до України в умовах воєнного стану, на нашу думку, досліджені ще недостатньо. Саме тому обрана тема є актуальною як у науковому, так і в практичному вимірі, оскільки дозволяє сформулювати цілісне уявлення про сучасні виклики та перспективи інтеграції України до ЄС.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є комплексне дослідження умов, викликів і перспектив вступу України до Європейського Союзу в контексті сучасної політики розширення та вироблення пропозицій щодо оптимізації процесу євроінтеграції.

Для досягнення мети в роботі поставлені такі завдання:

- вивчити основні теорії європейської інтеграції та еволюцію політики розширення ЄС;
- проаналізувати нормативно-правові засади членства в ЄС, зокрема Копенгагенські критерії, статтю 49 ДЄС та методологію 2020 року;
- дослідити сучасний стан інтеграції України до ЄС, зокрема виконання Угоди про асоціацію та результати оцінок Європейської комісії;
- виявити основні виклики та перешкоди на шляху членства України, включаючи політико-правові, економічні та безпекові фактори;
- проаналізувати досвід Республіки Кіпр як постконфліктної держави в процесі вступу до Європейського Союзу;

- розробити сценарії перспектив членства України в ЄС та запропонувати рекомендації щодо подолання викликів та прискорення інтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є процес розширення Європейського Союзу.

Предметом дослідження є політико-правові, інституційні та безпекові аспекти вступу України до ЄС у сучасних умовах збройної агресії російської федерації та з урахуванням нової методології розширення 2020 року.

У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: історико-генетичний метод (для аналізу етапів розширення ЄС), порівняльно-правовий (для вивчення досвіду Республіки Кіпр), інституційний (для аналізу механізмів діяльності органів ЄС), системний підхід (для оцінки взаємозв'язку політичних, економічних та правових чинників), а також методи прогнозування й сценарного моделювання (для розробки можливих варіантів членства України).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше досліджено особливості процесу вступу України до ЄС у контексті збройної агресії РФ, що є безпрецедентним випадком у практиці розширення Союзу. У роботі вперше розроблено сценарії членства України в ЄС в умовах війни та реалізації нової методології розширення 2020 року. Запропоновано оптимістичний, реалістичний та песимістичний сценарії із визначенням часових рамок та особливостей поетапної інтеграції. Визначено можливості для України щодо часткового доступу до окремих політик ЄС до моменту повноправного членства.

Отримані результати можуть бути використані в діяльності органів державної влади України для вдосконалення політики європейської інтеграції, у роботі аналітичних центрів, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти під час викладання курсів з європейської інтеграції та публічного управління.

Робота складається з трьох розділів: теоретичного, аналітичного та рекомендаційного. У першому розділі розглянуті теоретико-методологічні засади дослідження процесу розширення Європейського Союзу. Зокрема, проаналізовано провідні інтеграційні теорії — неофункціоналізм, інтерговерменталізм та концепція багаторівневого врядування, простежено

еволюцію політики розширення ЄС, а також досліджено правові основи членства, включно з Копенгагенськими критеріями, положеннями статті 49 Договору про ЄС та методологією розширення 2020 року з її кластерним підходом. У підсумку цього розділу систематизовано наукові підходи та визначено концептуальну рамку дослідження.

У другому розділі здійснено аналіз політико-правових та інституційних умов євроінтеграції України. Окрему увагу приділено стану виконання Угоди про асоціацію, процесу адаптації українського законодавства до *acquis communautaire*, а також оцінкам Європейської комісії. Досліджено ключові виклики, що стоять на шляху до членства, зокрема питання верховенства права, антикорупційної політики, реформування публічної адміністрації та судової системи, а також економічні й безпекові чинники. Важливим елементом є порівняльний аналіз досвіду Республіки Кіпр — з метою формування практичних висновків для України.

У третьому розділі визначено перспективи членства України в ЄС та запропоновано рекомендації щодо прискорення інтеграційного процесу. Розроблено сценарії можливого вступу — оптимістичний, реалістичний і песимістичний, визначено часові рамки та можливості поетапної інтеграції. Окремий акцент зроблено на подоланні виявлених викликів шляхом поглиблення реформ, удосконалення антикорупційних механізмів, зміцнення інституційної спроможності та посилення комунікаційної політики. Також проаналізовано очікувані переваги від членства, зокрема економічні вигоди, доступ до інвестицій та фондів ЄС, посилення геополітичної безпеки й соціокультурні трансформації.

Апробація результатів дослідження реалізована у вигляді публікації тез наукової доповіді для участі у Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна — 2025» на тему «Роль основних інституцій ЄС як рушійної сили європейської інтеграції України в умовах війни», а також у Міжнародній науково-практичній конференції «Євроінтеграційний дизайн: стратегії відновлення України» на тему

«Інституційний захист прав і свобод національних меншин у Європейському Союзі: досвід для України».

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 129 найменувань, а також одного додатка. Загальний обсяг роботи становить 108 сторінок, із яких основного тексту — 85 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Теоретичні підходи до вивчення європейської інтеграції

Європейський Союз постає результатом багатогранного історичного процесу, який науковці намагаються пояснити через різні теоретичні призми. Перші інтеграційні теорії, що з'явилися у 1950-х і 1960-х роках, прагнули збагнути, чому держави згодні делегувати суверенітет та які сили зумовлюють співпрацю [30]. У цьому контексті варто розглянути основні теорії європейської інтеграції: неофункціоналізм, інтерговерменталізм та концепцію багаторівневого врядування. Ці теоретичні підходи, на нашу думку, зберігають свою актуальність, оскільки допомагають зрозуміти, як минулі етапи впливають на сьогодення Європейського Союзу і які сценарії можливі для країн, що прагнуть членства.

Неофункціоналізм виник як аналітичний підхід, що трактував європейську інтеграцію як процес, що змінює очікування і лояльності учасників. Ернст Гаас та Леон Ліндберг наголошували, що інтеграція відбувається поступово, через посилення взаємодії різних політичних і соціальних акторів. До нових акторів зараховували не лише уряди, а й наднаціональні «бюрократії», бізнес-асоціації та профспілки, які шукають ефективні рішення у наддержавних інституціях. Теорія підкреслювала, що це радше концептуальна рамка, а не універсальна наукова парадигма [79].

Центральним механізмом була ідея *spillover* — переносу. Коли інтеграція розпочинається в одній сфері, вона створює логіку та тиск для поширення на інші галузі: так званий функціональний *spillover*. Наднаціональні інституції та організовані групи можуть посилювати цей процес, мобілізуючи підтримку та транслюючи потребу у ширшій інтеграції — так виникає політичний *spillover* [62]. Крім того, наддержавні структури, або, як ще їх називають у деяких дослідженнях, «політичні підприємці» навмисно формують порядок денний і

кодифікують норми, що стимулює «культивований spillover». Дослідники Німанн та Іоанну систематизували ці припущення: вони зазначають, що інтеграція є тривалим процесом; рішення ухвалюють раціональні актори, котрі набувають досвіду в цьому процесі. Саме тому взаємодії мають «інкрементний», тобто поступовий, характер і несуть ненавмисні наслідки; а взаємовигідні рішення можливі у наднаціональному контексті [78, с. 299].

Розвиток інтеграції залежав не тільки від технічних потреб, а й від сприйняття цих потреб політичними елітами. Функціональні протиріччя та економічна взаємозалежність створювали «технічний» тиск, але політичний spillover виникає лише тоді, коли національні еліти та громадськість визнають такі аргументи [78, с. 201]. Шміттер підкреслював, що саме політизація — перетворення наддержавного ухвалення рішень на публічну суперечку — змінює прихильності та відчиняє шлях до нових кроків [62].

Неофункціоналізм часто звинувачували в надмірному оптимізмі. Критики, зокрема Лі Макгоуан, зазначали, що ранні теоретики перебільшували неминучість «безперервної інтеграції» та недооцінювали кризові явища, як-от уповільнення інтеграції в 1960-х та 1970-х роках. Однак ті самі критики й визнають, що його понятійний апарат залишається корисним для пояснення множинних взаємозалежностей і багатовекторного впливу економічних та політичних факторів [73]. Ба більше, Бен Розамонд зазначає, що хоча неофункціоналізм і критикують за «надмірну віру» в те, що інтеграція сама собою автоматично поширюється з однієї сфери на інші, насправді класик цієї течії Гаас насправді розглядав інтеграцію як динамічний процес, у якому можуть бути як просування вперед, так і зупинки чи відкат. Отже, spillover — це не «гарантований результат», а радше аналітичний інструмент, що описує можливі механізми руху інтеграції [88].

Андрю Моревчик, розробник ліберального інтерговерменталізму, зауважував, що неофункціоналізм радше постає у вигляді концептуальної схеми, ніж цілісної теорії, оскільки йому бракує чітких мікрофундацій, а феномен spillover може бути використаний для ретроспективного пояснення практично

будь-якого результату інтеграційного процесу. Дослідник також критикував постійну зорієнтованість на «все ближчий союз», яка ігнорує можливу стабілізацію на міждержавному рівні. Іншою слабкістю є нехтування тим, як формуються інтереси окремих груп, що робить неофункціоналізм однобічною та непідтверджуваною («unfalsifiable») [74].

Саме через вищезазначені причини, як реакція на надмірний оптимізм неофункціоналістів, виник класичний інтерговерменталізм. Дослідник Стенлі Гоффманн пояснював періоди застою тим, що держави оберігають суверенітет та залишають «високу політику» (оборона, зовнішні справи) у своїй компетенції. Основні принципи цього підходу такі: держави є головними акторами; інтеграція відбувається лише там, де це вигідно; компетенції передаються у сфері «низької політики», у той час як ключові питання залишаються на національному рівні. Наднаціональні інституції залишаються слабкими, під контролем урядів, і інтеграція обмежена бажанням еліт зберігати автономію [72]. Такий підхід добре пояснює, чому деякі кризові ситуації заморожують поглиблення інтеграції, але, на нашу думку, він недооцінює повсякденний вплив інституцій, які своєю щоденною роботою посилювали спільний ринок та фактично просували інтеграцію вперед.

У 1990-х Андрю Моревчик модернізував інтерговерменталізм, інтегрувавши внутрішньополітичні фактори. Його теорія складається з трьох послідовних етапів: формування національних преференцій, міжурядове торгування та створення інституцій. На першому етапі уряди відображають інтереси ключових внутрішніх груп – бізнесу, профспілок, галузевих асоціацій [67]. На другому етапі держави ведуть переговори, виходячи зі співвідношення сил та можливостей компромісу. На третьому етапі вони створюють чи змінюють інституції для забезпечення виконання домовленостей, оскільки спільні інституції дозволяють здійснити взаємні зобов'язання та довгострокову координацію [110]. Моревчик вважає, що ЄС досяг стабільної конституційної рівноваги, де розподіл компетенцій відображає об'єктивні інтереси держав, а Союз виступає рівноправним глобальним гравцем поряд із США. Однак критики

зазначають, що цей підхід перебільшує вагу економічних факторів та недооцінює роль ідентичностей і норм, які часто визначають політичні рішення. Деякі дослідники також зазначають, що Моревчик ігнорує довгострокові інституційні наслідки, тому ліберальний інтерговерменталізм недостатньо пояснює поступовий зсув влади від національних урядів до судів та інших наднаціональних органів [67].

Дослідники Крістофер Бікертон, Дермот Ходсон і Уве Пюттер запропонували концепцію нового інтерговерменталізму, щоб пояснити інтеграційний розвиток після Маастрихтської угоди. Вони звернули увагу на парадокс: інтеграція поглиблювалася (створено валютний союз, розширено повноваження в соціальній та зовнішній політиці), але при цьому держави не делегували додаткових повноважень традиційним наднаціональним інституціям. Натомість вони створювали тимчасові органи та працювали через мережі міжурядової координації [33]. Дермот Ходсон, зокрема, зазначає, що Новий інтерговерменталізм наголошує на деліберативній логіці: рішення ухвалюються шляхом консенсусу, з урахуванням внутрішньополітичних ризиків і прагнення уникнути делегування. Після кризи єврозони уряди створили такі інструменти, як Європейський стабілізаційний механізм, але зберегли контроль і визначають правила за допомогою Єврогрупи та Європейської ради. Автор підкреслює, що інтеграція продовжується навіть за умов зростання євроскептицизму та складної політичної економії; уряди шукають консенсус, балансуючи між економічними інтересами та легітимністю в очах громадян. Формування переваг стало складнішим: держави уникають зобов'язань, але водночас прагнуть стабільності і спільних рішень. Новий інтерговерменталізм показує, що інтеграція можлива без розширення наддержавних повноважень, через спеціалізовані агентства й міжурядові договори, коли держави згодні на спільні дії [61].

У 1990-х роках, як альтернатива, сформувалася теорія багаторівневого врядування (MLG), яка поєднала бачення «знизу» і «згори». Цю концепцію ґрунтовно досліджують Лісбет Гуте та Гері Маркс. У своїх працях вони пояснюють, що концепція мультирівневого управління (MLG) виникла як реакція

на поступову десперсоналізацію влади від національних держав. Вона означає, що політичні повноваження більше не концентруються виключно в руках центральних урядів, а розподіляються догори — до наднаціональних інституцій, вниз — до субнаціональних органів, і вбік — до приватних чи напівприватних мереж. Це відображає зміну у світовій політиці, коли управління все частіше здійснюється через багаторівневі переговори, мережі та спеціалізовані агентства.

Виокремлюються два типи мультирівневого врядування. Тип I — це класична модель, близька до федералізму, де є обмежена кількість рівнів влади (наднаціональний, національний, регіональний, місцевий), які мають загальноцільові функції та чіткі, не пересічні юрисдикції. Це так звана «матрьошкова» система, у якій влада організована стабільно й ієрархічно, забезпечуючи тривалість і узгодженість. Тип II — це більш гнучка й фрагментована модель, де існує велика кількість спеціалізованих юрисдикцій, створених під конкретні завдання чи проблеми. Вони можуть перетинатися, мати різні масштаби, бути тимчасовими й змінюватися відповідно до потреб. Прикладами можуть бути транскордонні агенції з охорони довкілля чи спеціальні міжмуніципальні організації.

Автори наголошують, що обидва типи співіснують. Тип I краще відповідає на потреби громади й формує політичну ідентичність, тоді як Тип II є ефективним для вирішення конкретних проблем і забезпечує гнучкість. Європейський Союз, за їхнім визначенням, поєднує риси обох типів: з одного боку, має стабільну інституційну архітектуру на кшталт федеративної (Рада ЄС, Європейська комісія, Європейський парламент), а з іншого — практикує численні спеціалізовані агентства та механізми співпраці між групами держав, які більше відповідають Типу II [63].

Отже, мультирівневе врядування у Гуге та Маркса — це динамічна система розподілу влади, яка виходить за рамки традиційної державоцентричної моделі і враховує участь різних рівнів влади та недержавних акторів у виробленні політики.

Європейська комісія на своєму офіційному сайті також приділяє активну увагу цій концепції. Зокрема, там зазначено, що Мультирівневе управління є концепцією, що описує розподіл влади та ресурсів між різними рівнями — європейським, національним, регіональним та місцевим. Його ключовий зміст полягає у відмові від однобічного підходу «згори вниз», коли національні уряди ухвалюють рішення, а інші рівні змушені лише підлаштовуватися. Натомість MLG створює механізми співпраці, де всі зацікавлені сторони беруть участь у процесі політики. Це передбачає вертикальну інтеграцію, коли місцеві та регіональні потреби враховуються у національних і наднаціональних рішеннях, а також горизонтальну координацію між різними органами влади одного рівня, що дозволяє уникнути дублювання та забезпечити синергію.

Значення MLG особливо проявляється у сучасній політиці, яка вимагає комплексних рішень. У сфері клімату та енергетики воно є необхідним для успішної реалізації зеленої трансформації, боротьби з енергетичною бідністю та досягнення цілей Паризької угоди. Ключову роль відіграють місцеві уряди, адже саме вони здатні адаптувати політику до потреб громад і забезпечити реальний вплив на життя населення.

Запровадження ефективного мультирівневого управління вимагає інституційних структур і діалогових процесів. Перші визначають, хто бере участь у врядуванні та як представлений, другі — забезпечують взаємодію і консультації. Єдиного універсального рецепту не існує, адже MLG має бути пристосоване до національних та місцевих контекстів.

Прикладом його практичного застосування є ініціатива «Угода мерів», яка створює платформу для співпраці від локального до національного рівня. Вона допомагає координувати дії муніципалітетів, сприяє залученню інвестицій та поєднує локальні стратегії із загальноєвропейськими цілями. Завдяки координаторам та прихильникам Угоди мерів забезпечується фінансова, технічна та експертна підтримка, що робить мультирівневе управління реальним механізмом переходу до стійкої та конкурентної Європи [76]. Цей підхід допомагає розуміти, чому такі політики, як регіональна, соціальна чи кліматична,

реалізуються через мережі та партнерства, а не лише у вертикальній осі. Однак його можна критикувати за те, що він не може дати чітких прогнозів інтеграційних результатів, але його можна використовувати для аналізу багаторівневих систем влади.

Отже, порівняння трьох підходів показує, що жоден з них не може самостійно пояснити всі аспекти європейської інтеграції. Неофункціоналізм описує динаміку *spillover* і роль інституцій та недержавних акторів, але схильний до оптимістичних припущень і потребує уточнення мікрофундацій. Класичний, ліберальний та новий інтерговерменталізм наголошують на ролі держав та внутрішніх факторів, пояснюють обмеження делегування та нові механізми співпраці, але інколи недооцінюють повільні зміни через суди та бюрократії. Теорія багаторівневого врядування розкриває розподіл влади між рівнями та показує, що у багатьох сферах управління європейська політика є співпрацею мереж різних суб'єктів.

Для України, яка прагне членства в ЄС, поєднання цих підходів дозволяє зробити кілька висновків. По-перше, технічні реформи мають супроводжуватися створенням коаліцій та мереж, що підтримують інтеграцію і готові до політичного *spillover*. По-друге, державні інституції залишатимуться ключовими переговорниками, тому важливо збалансувати національні інтереси з європейськими вимогами. По-третє, варто розвивати багаторівневі структури управління, залучаючи місцеву владу та громадянське суспільство до європейських проектів. Тож, успішна інтеграція потребує інституційної адаптації, внутрішньої політичної волі та готовності до співпраці на різних рівнях.

1.2. Нормативно-правові засади членства в Європейському Союзі

Нормативно-правові засади членства в Європейському Союзі ґрунтуються на багаторівневій системі норм первинного та вторинного права ЄС, політичних критеріїв, визначених на рівні Європейської Ради, а також міжнародних

договорів про приєднання. Ця система формує чіткі умови вступу, закріплює послідовну процедуру приєднання та гарантує єдність правового простору Союзу. На відміну від інших міжнародних організацій, де критерії прийняття мають переважно політичний характер, у випадку ЄС нормативна основа має комплексний характер: вона включає як чіткі договірні положення, так і доктринальні критерії, інституційні процедури та постійно оновлюваний корпус *acquis communautaire*.

Правовим підґрунтям членства в Європейському Союзі є положення установчих договорів, передусім стаття 49 Договору про Європейський Союз (ДЄС), яка визначає умови й процедуру вступу нової держави до ЄС. Згідно зі статтею 49, «будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені в статті 2 [ДЄС], та віддана їх поширенню, може подати заявку на набуття членства у Союзі» [80]. Тож, формально це положення закріплює дві основні умови, яким має відповідати країна під час вступу: кандидат має географічно належати до Європи, а також дотримуватися спільних цінностей ЄС, до яких належить повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права, прав людини та прав національних меншин (згідно зі ст. 2 ДЄС) [24]. Заявка на вступ подається до Ради Європейського Союзу; про неї офіційно повідомляють Європейський парламент та національні парламенти держав-членів. Рада ЄС після консультації з Європейською комісією та за згодою Європейського парламенту (більшістю від загального складу) ухвалює рішення щодо прийняття нової держави до Європейського Союзу, причому рішення має бути одностайним (тобто за підтримки всіх держав-членів). Варто звернути увагу на те, що Стаття 49 Договору також вказує, що «умови прийнятності, які погоджені Європейською Радою, мають бути враховані» при розгляді заявки [80]. Це означає, що окрім базових вимог, закріплених у самому ДЄС, враховуються додаткові критерії членства, погоджені главами держав та урядів на рівні Європейської Ради.

Фінальним етапом вступу є укладення спеціального Договору про приєднання між державою-кандидатом та державами-членами ЄС. У цьому договорі визначаються всі умови вступу і необхідні зміни до установчих

договорів ЄС у зв'язку з приєднанням нової країни. Договір про приєднання набирає чинності лише після ратифікації усіма державами-членами ЄС та державою-кандидатом відповідно до їхніх конституційних вимог (часто це відбувається через національні парламенти або референдуми). Після виконання всіх ратифікацій держава-кандидат офіційно стає державою-членом ЄС на визначену дату, зазначену у договорі про приєднання [64].

Специфіка правового регулювання полягає в поєднанні норм первинного права, що мають «рамковий» характер, із позадоговірними політичними критеріями, виробленими Європейською Радою, які набули стійкої нормативної ролі та практичного імперативу в політиці розширення. Центральне місце серед них посідають Копенгагенські критерії, схвалені Європейською Радою в червні 1993 року та доповнені у Мадриді в 1995 році. Вони детально конкретизують, що саме означає «повага до цінностей» і «спроможність взяти на себе зобов'язання членства», про які говорить стаття 49 ДЄС. Зміст критеріїв охоплює три великі блоки: політичний — стабільність інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та захист меншин; економічний — наявність функціональної ринкової економіки та здатність витримувати конкурентний тиск у межах внутрішнього ринку; і правово-інституційний — спроможність прийняти і ефективно реалізовувати *acquis communautaire*, тобто весь чинний «правовий доробок» ЄС, включно з цілями політичного, економічного і валютного союзу. Це вимагає наявності відповідної адміністративної та судової спроможності для імплементації і виконання законодавства та політик ЄС [21]. Окрім трьох основних груп критеріїв, ЄС враховує також власну інституційну спроможність прийняти нових членів, не втративши при цьому ефективності функціонування Союзу. Цей фактор, іноді званий «поглинальною здатністю» («*absorption capacity*») ЄС, означає, що розширення має відбуватися паралельно з внутрішніми реформами ЄС, щоб інтеграція нових членів не зашкодила розвитку самого Європейського Союзу [64].

Ключовою особливістю членства в ЄС є спільний правовий простір, заснований на *acquis communautaire* (фр. надбання Співтовариства). Це поняття

являє собою сукупність спільних прав та обов'язків, які формують основу права ЄС і є обов'язковими для всіх держав-членів. Це не лише статичний набір норм, а постійно розвивана правова система, що охоплює як зміст, принципи та політичні цілі засновницьких договорів ЄС, так і весь комплекс законодавчих актів, ухвалених для їхнього застосування. До *acquis* також належать рішення Суду Європейського Союзу, які формують прецедентне право та уточнюють тлумачення положень договорів і законодавства, а також декларації та резолюції, ухвалені інституціями Союзу. Важливою його складовою є заходи у сферах спільної зовнішньої та безпекової політики, а також у сфері правосуддя та внутрішніх справ, що демонструють багатовимірний характер інтеграційного процесу. Крім того, *acquis* охоплює міжнародні угоди, які укладає ЄС, а також домовленості між державами-членами щодо діяльності Союзу. Кожна країна-кандидат зобов'язана прийняти весь масив права ЄС як умову вступу. Це означає, що держава повинна не лише формально погодитися з його положеннями, але й забезпечити інтеграцію *acquis* у власну правову систему та гарантувати його практичне застосування з моменту вступу. Лише у виняткових випадках можливе надання тимчасових «дерогацій», тобто обмежених за змістом і часом відступів від повного впровадження *acquis*, які визначаються у процесі переговорів і фіксуються в договорі про приєднання [25].

Окрему увагу варто звернути на оновлену методологію розширення, яка була затверджена Європейською комісією в лютому 2020 року. У документі COM (2020) 57 final під назвою «Enhancing the accession process — A credible EU perspective for the Western Balkans» було викладено пропозиції з реформування підходу до переговорів про членство. У Комунікації зазначено, що хоча основні критерії вступу залишаються незмінними (Копенгагенські критерії), потрібно вдосконалити механіку самих переговорів, зробити їх більш надійними (*credible*), передбачуваними (*predictable*), динамічними (*dynamic*) і забезпечити посилене політичне керівництво (*strong political steer*) [37].

У березні 2020 року Рада ЄС офіційно схвалила цей підхід у своїх Висновках, закріпивши його як чинний процедурний стандарт у політиці

розширення. Політичне затвердження Радою надало методології належної «ваги» в системі джерел права розширення: саме Рада визначає рамки переговорів, відкриття й закриття тематичних блоків, а отже — її схвалення перетворило пропозиції Комісії на робочі правила для держав-кандидатів і держав-членів [39].

Ключовою інновацією стало кластерування переговорних розділів *acquis*. Традиційна структура переговорів за окремими главами (33) збережена, однак вони згруповані у шість тематичних кластерів, що дозволяє вести переговори у логічно пов'язаних пакетах політик, синхронізувати вимоги та уникати фрагментації (додаток А). Центральне місце посідає кластер «Fundamentals» (Основи), у межах якого концентруються вимоги верховенства права, демократії, належного врядування та пов'язаних економічних критеріїв; він відкривається одним із перших і закривається останнім, забезпечуючи тривалий і наскрізний моніторинг критично важливих реформ. Окрім цього, переговорні розділи 34 «Інституції» та 35 «Інші питання» розглядаються окремо [48].

Другий системний елемент — принцип зворотності (*reversibility*). Якщо держава-кандидат демонструє регрес у виконанні зобов'язань, ЄС може призупинити чи відкотити статус переговорів по відповідному кластеру або главі, у тому числі з переглядом уже досягнутих проміжних результатів. Цей механізм доповнює класичну «умовність» процесу вступу, надаючи інституціям ЄС чіткі юридично-процедурні інструменти для швидкої реакції на відступ від реформ, особливо у сферах верховенства права. Водночас методологія закріплює й «позитивну умовність»: можливість раннього доступу до окремих вигод інтеграції для кандидатів, які випереджають графік у виконанні критеріїв (участь у програмах, етапна інтеграція в політики) [37].

Третя складова — посилене політичне керівництво та регулярні політичні огляди. Європейська комісія та держави-члени отримують ширші можливості для політичного моніторингу та корекції курсу переговорів через міжурядові конференції, тематичні обговорення кластерів і періодичні звіти, що підвищує передбачуваність і зменшує ризик «технічного буксування» реформ. В офіційних роз'ясненнях Комісії (Q&A) прямо підкреслено, що держави-члени мають

«кращі можливості контролювати й переглядати» процес, а отже — впливати на темп і послідовність відкриття / закриття кластерів [87].

На рівні аналітичної оцінки Європейський парламент у своєму брифінгу наголосив, що нова методологія покликана відновити довіру до процесу, зробити його зрозумілішим і ефективнішим, насамперед через акцент на реальній імплементації, а не формальному «закритті» глав, та запровадження більш чітких критеріїв для відкриття і закриття переговорних блоків. Такий підхід покликаний скоротити розрив між номінальним прийняттям *acquis* і фактичним виконанням у сферах, чутливих для конституційної ідентичності ЄС — від незалежності судової влади до антикорупційної політики [0].

На сьогодні процес приєднання держави до Європейського Союзу є надзвичайно складним і багаторівневим механізмом, який детально описаний на сайті Європейської комісії. Першим етапом є надання країні статусу офіційного кандидата. Для цього держава подає заявку до Ради ЄС, після чого Європейська комісія готує висновок щодо відповідності заявника критеріям членства. Важливо наголосити, що навіть отримавши статус кандидата, країна ще не має гарантії вступу до ЄС. Це радше сигнал про визнання європейської перспективи та політичну готовність Союзу співпрацювати, проте подальший рух залежить від здатності кандидата проводити реформи та доводити свою відповідність вимогам.

Другий етап передбачає відкриття і проведення переговорів про вступ. Для початку цього процесу потрібне одностайне рішення усіх держав-членів ЄС у Раді. Переговори відбуваються у форматі міжурядової конференції, де зустрічаються представники держав-членів і країни-кандидата. Основою переговорів є поступове узгодження національного законодавства із правом ЄС, яке називається *acquis communautaire*. Переговори структуровані за розділами (главами), кожен з яких охоплює окрему сферу політики чи права. Важливою початковою фазою є скринінг, у ході якого Європейська Комісія разом із країною-кандидатом здійснює детальний аналіз відповідності законодавства нормам ЄС. Результати аналізу подаються у вигляді звіту, що містить рекомендацію щодо

відкриття переговорів по певній главі або вимогу виконати початкові умови, так звані відкривальні критерії (opening benchmarks).

Процес переговорів передбачає взаємодію двох сторін: країна-кандидат формує власну позицію щодо кожного розділу, а ЄС визначає спільну позицію, яка містить перелік вимог і, зазвичай, заключні критерії (closing benchmarks). Окрему увагу приділено главам 23 і 24, що стосуються правосуддя, верховенства права, свобод і безпеки. Тут передбачено особливий підхід, який базується на діях за планами та проміжних критеріях, оскільки саме ці сфери є фундаментальними для функціонування демократичної держави та її здатності виконувати обов'язки члена ЄС. Переговори не мають фіксованого терміну: швидкість їх просування залежить від темпів реформ у країні-кандидаті, від політичної волі та від здатності ефективно імплементувати вимоги *acquis*. Варто зазначити, що одночасний початок переговорів кількома країнами зовсім не гарантує їх одночасного завершення, адже кожна держава має свої індивідуальні виклики й темпи реформ.

Завершення переговорів можливе лише після того, як усі держави-члени ЄС будуть задоволені прогресом кандидата у кожному з розділів. Жоден розділ не може бути остаточно закритим, доки не буде підтверджено виконання усіх необхідних умов. Коли всі розділи узгоджено, процес переговорів вважається завершеним і сторони переходять до формалізації домовленостей у Договорі про приєднання. Цей документ містить детальні умови членства, включаючи перехідні положення, фінансові домовленості, терміни імплементації, а також можливі захисні застереження на випадок порушень зобов'язань. Він стає юридично обов'язковим лише після того, як отримує схвалення Ради ЄС, Європейської комісії, Європейського парламенту, підписується сторонами та ратифікується кожною державою-членом ЄС і самою країною-кандидатом відповідно до їхніх конституційних процедур. Цей процес може охоплювати як парламентське голосування, так і референдум, залежно від національних традицій.

Після підписання договору країна отримує статус держави, що приєднується. Це означає, що вона вже перебуває на фінальній стадії інтеграції й очікує на набуття повноправного членства у визначену договором дату. У цей перехідний період країна має спеціальні права: вона може брати участь у роботі інституцій ЄС у ролі спостерігача, отримує доступ до консультаційних механізмів, може висловлювати свою позицію щодо проєктів рішень і нормативних актів, але ще не має права голосу. Таким чином, відбувається поступове входження в інституційне та політичне середовище Союзу, що полегшує майбутній перехід до повного членства.

Особливу увагу варто звернути на специфіку процесу для країн Західних Балкан. Для цього регіону ЄС розробив спеціальний механізм — процес стабілізації та асоціації, який має на меті забезпечити політичну стабільність, сприяти переходу до ринкової економіки, розвивати регіональне співробітництво і готувати країни до членства. Спершу держава отримує перспективу членства, що означає статус потенційного кандидата, а згодом, за належного виконання умов, — статус офіційного кандидата. Цей процес базується на тісному партнерстві з ЄС, що передбачає економічну та фінансову допомогу, торгівельні преференції, а також укладення угод про стабілізацію та асоціацію. Вони створюють договірні зобов'язання і поступово інтегрують держави регіону в європейський простір. Щорічні звіти Європейської комісії дозволяють відстежувати прогрес у виконанні зобов'язань та визначати подальші кроки [93].

Отже, наслідком нової методології є те, що вступ до Європейського Союзу є не лише формальною юридичною процедурою, а й процесом глибокої трансформації політичної, правової та економічної системи країни-кандидата. Він передбачає тісну взаємодію із інституціями ЄС, масштабні внутрішні реформи та тривалу роботу над імплементацією європейських норм. Однак успішність цього процесу залежить не лише від спроможності держави-кандидата здійснити реформи, а й від політичної волі та готовності Європейського Союзу до подальшого розширення. З іншого боку, як можна побачити з додатка А, саме найбільш пріоритетний кластер Fundamentals, що

охоплює верховенство права, реформу державного управління та функціонування демократичних інституцій, характеризується певною розмитістю критеріїв оцінювання. На відміну від технічних сфер, де прогрес потенційно можна виміряти за кількістю імплементованих директив чи ухвалених законів, у фундаментальних питаннях вирішальну роль відіграє політична інтерпретація результатів. Це створює простір для значної дискреції держав-членів, які можуть по-різному трактувати рівень незалежності судової влади, ефективність боротьби з корупцією чи сталість демократичних інститутів. Як наслідок, навіть при формальному виконанні частини зобов'язань країна-кандидат може стикатися з уповільненням або блокуванням переговорів через політичні міркування окремих членів ЄС.

1.3. Історичні етапи розвитку Європейського Союзу: північне, південне та східне розширення

Упродовж свого існування Європейський Союз від моменту створення Європейського економічного співтовариства в 1957 році еволюціонував від шести держав-засновниць до сучасних двадцяти семи членів [54]. Розширення було не лише механічним приєднанням нових країн, а й відображенням політичних, економічних та ідентифікаційних трансформацій у Європі. Кожна хвиля вступу відбувалася в специфічному історичному контексті, супроводжувалася адаптацією інституцій ЄС і мала власну логіку: від прагматично-економічної (північне розширення) до демократизаційної (південне) та геополітично обумовленої (східне).

Перший раунд розширення Європейських співтовариств відбувся 1973 року та охопив переважно північні країни Західної Європи. На той момент ЄЕС існувало півтора десятиліття і вже довело економічну успішність інтеграції, тож країни, що залишались поза об'єднанням, відчували ризик відставання [91]. У 1973 році до Співтовариства приєдналися Данія, Ірландія та Велика Британія, збільшивши кількість членів з шести до дев'яти [105]. Цьому передували

драматичні політичні події: Франція двічі (1963, 1967 рр.) вєтувала заявку Британії, і лише після відставки президента Шарля де Голля та рішень Гаазького саміту 1969 року перемовини про вступ було поновлено [54]. На відміну від засновників ЄЕС, мотивація нових північних членів носила переважно економічний характер. Велика Британія, Ірландія та Данія прагнули отримати доступ до спільного безтарифного ринку, щоб поживити свою торгівлю та підвищити рівень добробуту громадян. Політичні міркування не домінували в їхньому рішенні: ці країни залишалися доволі обережними щодо політичної інтеграції. Як зазначають дослідники, нові члени певний час були «напівсердечними» учасниками Союзу: Велика Британія гостро дбала про збереження свого суверенітету й побоювалася втрати контролю над національним законодавством, Ірландія остерігалася втручання Співтовариства у свої традиційні цінності (зокрема роль церкви та податкову політику), а Данія не бажала просуватися далі в політичному об'єднанні [91]. Тому, хоча 1973 року ЄЕС розширило внутрішній ринок і бюджетний простір, поглиблення політичної інтеграції на деякий час загальмувалося через скептицизм новоприбулих членів. Входження Великої Британії як ядерної держави, постійного члена Ради Безпеки ООН та ключового трансатлантичного партнера мало важливе значення. Водночас воно започаткувало тривалі бюджетні суперечки стосовно Спільної сільськогосподарської політики, кульмінацією яких стало так зване «британське застереження» Маргарет Тетчер у 1984 році, відоме як «UK Rebate» [18]. Цей випадок продемонстрував, що навіть близькі за рівнем розвитку члени можуть мати розбіжності у сфері фінансів та політики.

Наступна хвиля «північного розширення» 1995 року — вступ Австрії, Швеції та Фінляндії — відбулася вже після завершення Холодної війни. Вона вперше охопила групу північних країн, які тривалий час дотримувалися політики нейтралітету та належали до Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ). 1 січня 1995 року до ЄС приєдналися Австрія, Фінляндія та Швеція, внаслідок чого Союз розширився з 12 до 15 держав-членів. Це стало результатом переговорів,

які офіційно розпочалися у лютому 1993 року і завершилися вже у березні 1994-го, тобто мали досить короткий і динамічний характер.

Особливістю цієї хвилі було те, що нові члени вже були глибоко інтегровані до європейського економічного простору через участь у Європейській економічній зоні (ЄЕЗ). Вони фактично виконували чимало норм права ЄС ще до формального вступу, але хотіли впливати на процес ухвалення рішень, які безпосередньо стосувалися їхніх економік. У той же час переговори були непростими: суперечки точилися довкола аграрної політики, обсягів регіональної допомоги, бюджетних питань і рибальських квот.

Для цих країн було важливо захистити власну «північну модель» соціально-економічного розвитку та відстояти національні інтереси. Водночас громадська думка в багатьох північних регіонах виявляла значний скептицизм, що пояснює потребу у проведенні референдумів. Так, у Фінляндії та Австрії результати показали переконливу підтримку вступу, у Швеції – перевага «так» була незначною, а в Норвегії вдруге поспіль перемогли противники інтеграції. Це призвело до того, що підписаний Норвегією Договір про вступ так і не набув чинності. Швейцарія ж узагалі відкликала свою заявку після відмови населення приєднатися навіть до ЄЕЗ [106].

Особливим також було й розширення на південь у 1980-х роках, адже воно стало остаточно закріпило демократичні трансформації на Півдні Європи та водночас поставило перед Співтовариством серйозні економічні й інституційні виклики. Цей етап охопив приєднання трьох держав – Греції, Іспанії та Португалії, які після падіння авторитарних режимів прагнули консолідувати свої нові демократичні інститути та забезпечити політичну стабільність шляхом входження до західноєвропейських структур.

Процес розпочався з Греції, яка ще у 1961 році підписала Афіньську угоду про асоціацію та стала першим асоційованим членом ЄЕС. Ця угода передбачала поступове створення митного союзу та відкривала перспективу повноправного членства. Утім військовий переворот 1967 року призвів до заморожування відносин із Європейськими співтовариствами, і лише після падіння диктатури у

1974 році Афінська угода була відновлена. Уже наступного року, у червні 1975-го, Греція офіційно подала заявку на вступ. Для країни, яка щойно повернулася до демократії, це був не лише економічний вибір, але й спосіб закріпити політичну незалежність, зменшити залежність від Сполучених Штатів і водночас заручитися підтримкою провідних західноєвропейських держав. Попри економічну відсталість, значну частку аграрного сектору та відсутність спільного кордону з державами ЄЕС, політична логіка переважила економічні застереження. За активної підтримки Франції та Німеччини, які бачили в цьому кроці гарантію стабільності на Балканах і водночас економічні вигоди від співпраці, переговори про вступ завершилися у 1979 році підписанням Договору про приєднання. 1 січня 1981 року Греція стала десятим членом Європейського співтовариства. При цьому для країни було передбачено перехідні періоди щодо інтеграції в митний союз, аграрну політику та вільний рух робочої сили, що мало зменшити шоки для її економіки та водночас захистити інтереси інших держав-членів [89].

Іспанія та Португалія пройшли дещо довший і складніший шлях. У Португалії «революція гвоздик» 1974 року поклала край авторитарному режиму Салазара–Каєтану й відкрила шлях до демократизації. Країна вже мала угоду про вільну торгівлю з ЄЕС і швидко розпочала процес інтеграції, подавши офіційну заявку у 1977 році [96]. У той же період Іспанія, яка після смерті Франсіско Франко розпочала трансформацію під керівництвом короля Хуана Карлоса, також подала заявку на вступ, закріпивши свій європейський вибір після демократичних виборів і вступу до Ради Європи. Обидві країни прагнули не лише економічної модернізації, але й політичного визнання як повноправні члени європейської сім'ї демократій [98].

Переговори з Іспанією та Португалією були набагато складнішими, ніж із Грецією, оскільки йшлося про великі економіки з потужним аграрним сектором, продукція якого могла створити конкуренцію на вже перенасиченому європейському ринку. Франція та Італія особливо побоювалися напливу іспанських сільськогосподарських товарів, що могло підірвати їхні власні аграрні

інтереси. Додаткові труднощі створювала перспектива вільного руху робочої сили, яка могла спровокувати масову міграцію з країн Півдня у пошуках роботи. Водночас регіональні дисбаланси загострювалися, оскільки економіки Іспанії та Португалії суттєво відставали від північних членів Співтовариства [107].

Попри всі ці перешкоди, у червні 1985 року в Мадриді та Лісабоні було підписано договори про приєднання, і вже 1 січня 1986 року Іспанія та Португалія стали повноправними членами Європейського економічного співтовариства [97]. Тож південне розширення мало подвійне значення. З одного боку, воно стало геополітичним і політичним актом, спрямованим на закріплення демократії та стабільності в Південній Європі в умовах холодної війни. З іншого боку, воно виявило внутрішні суперечності Європейського співтовариства, пов'язані з різними рівнями розвитку його членів, і стимулювало вироблення нових механізмів фінансової підтримки та інституційної реформи. Саме ці виклики зумовили посилення політики згуртованості та стали одним із поштовхів до підписання Єдиного європейського акту 1986 року, який модернізував механізми ухвалення рішень і підготував Співтовариство до створення єдиного внутрішнього ринку [1].

Передумовою східного розширення став крах комуністичних режимів наприкінці 1980-х років та демократичні трансформації у країнах Центральної та Східної Європи. Саме тоді держави колишнього соціалістичного блоку почали заявляти про своє прагнення повернутися до європейської спільноти, з якої вони були виключені через ідеологічне протистояння часів холодної війни. Для Європейського Союзу цей процес означав історичну місію подолати поділ континенту на Схід і Захід, завершити символічне «возз'єднання Європи» та закріпити модель ліберальної демократії й ринкової економіки в посткомуністичних державах [99].

Першим кроком стало укладення угод про асоціацію з країнами Центральної та Східної Європи, які передбачали поступове створення зони вільної торгівлі, політичний діалог і правове наближення до *acquis communautaire*. Вирішальний імпульс дала Копенгагенська Європейська рада

1993 року, яка сформулювала політичні та економічні умови членства, відомі як копенгагенські критерії: стабільність демократичних інституцій, функціонуюча ринкова економіка та здатність виконувати зобов'язання члена Союзу. У 1994–1996 роках більшість країн регіону подали заявки на вступ, а Європейська рада в Ессені 1994 року запровадила стратегію передвступної підготовки. Європейська комісія в документі «Agenda 2000» визначила першу групу кандидатів, готових розпочати переговори, серед яких були Польща, Угорщина, Чехія, Словенія, Естонія та Кіпр, однак згодом до процесу приєдналися всі десять країн Центральної та Східної Європи [101].

Переговори про вступ розпочалися у 1998 році й тривали майже п'ять років. Їхня особливість полягала у величезному обсязі адаптаційної роботи: нові члени мали імплементувати близько 20 тисяч правових актів ЄС, що становили близько 80 тисяч сторінок «Офіційного журналу». Кожна країна отримала дорожню карту реформ і фінансову допомогу, прив'язану до виконання критеріїв. Уже на цьому етапі було запроваджено низку інновацій: інституція «партнерства з приєднанням», щорічні звіти Європейської комісії щодо прогресу, а також можливість застосування перехідних положень для найскладніших сфер. Важливим стало також залучення кандидатів до політичних дискусій у форматі Європейських конференцій, де вони брали участь разом із чинними членами ЄС.

Серед найгостріших питань були вільний рух осіб, аграрна політика та структурні фонди. Старі держави-члени, зокрема Німеччина та Австрія, побоювалися масової трудової міграції зі Сходу, тому було введено тимчасові обмеження на доступ нових громадян до ринку праці тривалістю до семи років. Подібні перехідні положення передбачалися у сфері руху капіталів, зокрема щодо купівлі землі. Особливо проблемною стала інтеграція до спільної аграрної політики: у нових країнах-членах значна частка робочої сили була зайнята у сільському господарстві, а розширення прямої підтримки фермерів загрожувало різким зростанням бюджету ЄС. Вирішенням стала схема поступового підвищення рівня субсидій протягом одинадцяти років із досягненням паритету лише у 2013 році. Крім того, у сфері довілля та ядерної безпеки

встановлювалися тривалі перехідні періоди, оскільки виконання вимог вимагало величезних інвестицій і структурних змін [102].

Ключовим результатом стало підписання 16 квітня 2003 року в Афінах Договору про приєднання, який відкрив двері десяти новим державам. 1 травня 2004 року до Європейського Союзу одночасно вступили Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Литва, Латвія, Естонія, Кіпр і Мальта, що стало безпрецедентним за масштабом розширенням. Референдуми в усіх країнах підтвердили підтримку вступу, хоча рівень скепсису у частини суспільств залишався значним. Особливістю цієї хвили було поєднання держав з посткомуністичним минулим і двох середземноморських островів, що змістило баланс ЄС як у бік Сходу, так і в бік Півдня [104].

Разом із тим, розширення супроводжувалося політичними та фінансовими суперечками всередині самого Союзу. Страх перед конкуренцією з боку країн із дешевшою робочою силою, занепокоєння зростанням злочинності й витратами на структурні фонди підживлювали євроскептицизм у «старих» державах-членах. Водночас нові країни, попри певні розчарування щодо обсягів фінансової допомоги, бачили у вступі історичний шанс назавжди закріпитися у європейських політичних і безпекових структурах [103].

Особливістю східного розширення було й те, що воно не завершилося в 2004 році. Болгарія та Румунія, які мали серйозніші проблеми з реформами, змогли приєднатися лише 1 січня 2007 року. Для них були розроблені спеціальні механізми моніторингу та захисні клаузули у випадку відкату реформ, особливо у сферах судової незалежності, боротьби з корупцією та організованою злочинністю [108]. Попри виклики, Європейський Союз черговим підтвердженням цього стало приєднання Хорватії 1 липня 2013 року — наразі останнє розширення ЄС. Хорватія стала другою державою колишньої Югославії в ЄС (після Словенії) та 28-м членом Союзу. Її вступ відбувся після тривалих переговорів, зокрема через необхідність повної співпраці Хорватії з Міжнародним трибуналом щодо воєнних злочинів на Балканах та проведення внутрішніх реформ [47].

Отже, аналіз трьох моделей розширення Європейського Союзу — північної, південної та східної — демонструє, що кожна хвиля мала власну логіку та відображала історичні реалії свого часу. Північне розширення 1973 і 1995 років було радше прагматичним, зумовленим економічними міркуваннями та бажанням отримати доступ до спільного ринку без глибокої політичної інтеграції. Південне розширення 1980-х років, навпаки, мало чітко виражений демократизаційний характер: воно закріплювало перехід Іспанії, Португалії та Греції до демократії й водночас інтегрувало їхні відсталі економіки через механізми солідарності та структурних фондів. Східне розширення початку XXI століття стало геополітичним актом, спрямованим на подолання поділу Європи після холодної війни. Воно супроводжувалося безпрецедентними за масштабом адаптаційними процесами, запровадженням нових механізмів моніторингу й контролю та поступовим поширенням *acquis* на посткомуністичні країни. Приєднання Хорватії 2013 року підтвердило, що ЄС зберігає відкритість для нових членів, хоча процес став значно довшим і суворішим.

Для України уроки з цих моделей очевидні. Як і південні країни, Україна розглядає членство як гарантію незворотності демократичних реформ. Як і східноєвропейські держави, вона має здійснити масштабну адаптацію законодавства й адміністративних структур до стандартів ЄС, прийнявши копенгагенські критерії як орієнтир. І, подібно до північних учасників, Україні необхідно поєднати економічні вигоди інтеграції з відстоюванням національних інтересів, особливо в чутливих секторах. Водночас її шлях відбувається в унікальному безпековому контексті повномасштабної війни, що надає процесові членства виразного геополітичного виміру. Це означає, що українська інтеграція до ЄС має враховувати всі попередні уроки розширень, але водночас виробити власну модель, де демократизація, економічна адаптація та безпекова стабільність взаємопов'язані й посилюють одна одну.

Висновки до розділу 1

Процес розширення Європейського Союзу є складним багатовимірним явищем, що поєднує політичні, правові, інституційні та історичні складові. Його неможливо пояснити лише однією теоретичною моделлю, оскільки європейська інтеграція розвивається як результат наднаціональної взаємодії, міждержавного узгодження інтересів і багаторівневої координації. Саме тому неофункціоналізм, інтерговерменталізм і багаторівневе врядування доцільно розглядати як взаємодоповнювальні підходи. Перший пояснює логіку поступового поглиблення інтеграції через *spillover* та посилення ролі наднаціональних інституцій, другий підкреслює визначальне значення держав-членів і політичної волі, а третій розкриває функціонування ЄС як системи розподіленої влади з участю наднаціональних, національних, регіональних і місцевих акторів.

Членство в Європейському Союзі ґрунтується на чіткій нормативно-правовій основі, яка охоплює установчі договори ЄС, Копенгагенські критерії, вимоги до адміністративної спроможності та обов'язок повного прийняття *acquis communautaire*. У цьому контексті вступ до ЄС постає не лише як правовий акт, а як тривалий процес глибокої трансформації держави-кандидата. Особливе значення має оновлена методологія розширення 2020 року, яка посилила політичний вимір переговорного процесу, закріпила кластерний підхід, принцип зворотності та пріоритетність фундаментальних реформ. Це свідчить про те, що сучасна політика розширення ЄС дедалі більше орієнтується не лише на формальне виконання умов, а й на реальну якість та сталість реформ.

Історичний досвід розширення Європейського Союзу підтверджує, що кожна хвиля вступу мала власну логіку. Північне розширення було переважно економічно вмотивованим, південне — демократизаційним, а східне — геополітичним і пов'язаним із подоланням наслідків поділу Європи після холодної війни. Усі хвилі розширення показали, що ЄС розглядає прийняття нових членів не лише як географічне збільшення, а як механізм політичної стабілізації, економічної модернізації та ціннісного об'єднання континенту.

Водночас вступ до ЄС ніколи не був автоматичним або суто технічним процесом. Він завжди залежав від поєднання внутрішньої готовності держави-

кандидата до реформ і політичної готовності самого Союзу до прийняття нового члена. Для України це означає, що шлях до членства має розглядатися як комплексний і багаторівневий процес, успіх якого визначатиметься не лише імплементацією норм ЄС, а й здатністю забезпечити сталість демократичних інституцій, ефективне публічне управління, верховенство права та інституційну спроможність діяти в межах європейської політико-правової системи. Особливі умови повномасштабної війни надають цьому процесу не лише правового та економічного, а й виразного геополітичного значення.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ УМОВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану інтеграції України до Європейського Союзу

У реаліях сьогодення Україна перебуває на безпрецедентно інтенсивному етапі європейської інтеграції. Після тривалого періоду прагнень та поступових кроків у напрямі зближення з Європейським Союзом, які були інституційно закріплені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, що повністю набула чинності у вересні 2017 року, українська держава зробила якісно новий історичний крок. 28 лютого 2022 року, на тлі початку повномасштабної агресії російської федерації, Україна офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі [120]. Цей крок не лише символізував стратегічний вибір, але й став сигналом політичної волі до структурних реформ навіть в умовах екзистенційної загрози. Уже 23 червня 2022 року Європейська рада надала Україні статус країни-кандидата [2]. Це рішення ухвалювалося в унікальних умовах воєнного часу і мало колосальне значення: воно підтвердило підтримку з боку держав-членів та продемонструвало готовність Європейського Союзу розглядати Україну не лише як партнера, але і як майбутнього члена.

У своєму Висновку (Opinion) від 17 червня 2022 року Європейська комісія позитивно оцінила стратегічний курс України і визначила сім ключових напрямів реформ, що стали умовою для подальшого просування інтеграційного процесу. До них належали: реформа Конституційного Суду шляхом упровадження прозорої процедури відбору суддів, оновлення органів суддівського врядування – Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів, зміцнення спроможності антикорупційних інституцій через призначення керівників Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Національного антикорупційного бюро і забезпечення їхньої незалежної роботи, боротьба з

відмиванням коштів, імплементація так званого антиолігархічного закону, ухвалення нового законодавства про медіа відповідно до директив ЄС, а також посилення захисту прав національних меншин. Європейська комісія чітко пов'язала успіх у цих сферах із перспективою переходу України до наступного етапу інтеграції, наголошуючи, що прогрес у реформуванні верховенства права та демократичних інституцій є визначальною передумовою для початку переговорів про вступ [81].

Фундаментальну основу для просування України до членства становить Угода про асоціацію з ЄС. Вона інтегрує країну в економічний і правовий простір Союзу, поступово гармонізуючи українське законодавство з *acquis communautaire*. Попри серйозні потрясіння, спричинені пандемією COVID-19 та подальшою війною, Україна демонструвала сталість євроінтеграційного курсу та виконувала свої асоціаційні зобов'язання. Європейська комісія відзначила, що навіть до війни темпи адаптації українського законодавства до європейських норм помітно зросли, а з моменту набуття чинності угоди Київ досягнув значного прогресу. Це потребувало безпрецедентного масштабу імплементації європейського права у національне законодавство. Станом на червень 2022 року Європейська комісія констатувала, що Україна досягла відчутного рівня наближення законодавства до *acquis* у низці секторів, і загалом мала «задовільний послужний список» виконання європейських правил, хоча динаміка була нерівномірною [2].

У липні 2022 року, напередодні засідання Ради асоціації, ЄС оприлюднив черговий Щорічний звіт щодо виконання Угоди про асоціацію. У ньому було наголошено, що попри дестабілізаційні дії Росії та серйозні виклики у сфері безпеки, Україна продовжувала пріоритетно реалізовувати реформи, спрямовані на європейську інтеграцію. Високий представник ЄС Жозеп Боррель відзначив, що здійснені Києвом кроки дозволяють із впевненістю перейти до нового етапу у відносинах з Європейським Союзом після отримання статусу кандидата [121].

Особливе значення у цьому контексті має системний моніторинг прогресу. Український уряд регулярно відстежує виконання зобов'язань у межах Угоди та

публічно звітує про результати. Згідно з офіційними даними, у 2023 році було виконано 88% запланованих на цей рік завдань. Як зазначила віцепрем'єрка з питань європейської інтеграції Ольга Стефанішина, імплементація положень угоди не лише забезпечує правову і економічну сумісність з ЄС, а й створює необхідне підґрунтя для членства [11]. Секторальна інтеграція охоплює широкий спектр напрямів – від санітарних і фітосанітарних стандартів, екологічної політики до фінансового регулювання. Важливу роль у цьому відіграє і Поглиблена та всеохопна зона вільної торгівлі, завдяки якій український ринок поступово інтегрується у внутрішній ринок ЄС, а європейські норми стають основою для реформування українського регуляторного середовища [50].

Адаптація національного законодавства до асвіс лишається центральним завданням євроінтеграційного процесу. Аналітична доповідь Європейської комісії від 2 лютого 2023 року надала детальну оцінку рівня готовності України за 33 розділами права ЄС. З нього можна зробити висновок, що країна має принаймні базовий або середній рівень підготовки у більшості сфер, а в низці секторів — добрий рівень завдяки багаторічній імплементації асоціаційних положень [81]. Важливо, що вже на етапі «кандидатства» Україна почала запроваджувати елементи законодавства ЄС ще до формального відкриття переговорних розділів. Зокрема, гармонізація Митного кодексу з Митним кодексом Союзу та впровадження європейських інформаційних систем (NCTS), стали прикладами такого випереджального курсу [10].

Оцінка виконання Україною цих умов у 2022–2023 роках була загалом схвальною, хоча і з конкретними застереженнями. Протягом року після надання статусу кандидата країна досягла відчутного прогресу: ухвалено закон про процедуру відбору суддів Конституційного Суду, відновлено роботу оновленої Вищої ради правосуддя, сформовано новий склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів, призначено незалежних керівників антикорупційних органів – НАБУ та САП, відновлено електронне декларування для посадових осіб, ухвалено новий Закон «Про медіа», внесено зміни до закону про національні меншини з урахуванням рекомендацій Венеційської комісії. Незалежний моніторинг,

проведений Центром «Нова Європа» та партнерами, засвідчив, що станом на осінь 2023 року середній рівень виконання семи рекомендацій оцінювався у 8,1 бала з 10 [7].

Європейська комісія у Звіті в межах Пакету розширення-2023 підтвердила значні досягнення України та відзначила рішучість, з якою влада впроваджувала ключові реформи попри війну. Було констатовано, що за період після червня 2022 року Україна виконала критерії, пов'язані зі стабільністю інституцій, демократією, верховенством права, правами людини і захистом меншин, хоча низка сфер потребувала подальшого вдосконалення. У листопаді 2023 року Комісія рекомендувала офіційно розпочати переговори про вступ України до ЄС [122]. Це рішення було політично закріплене у грудні 2023 року, коли Європейська рада одноголосно погодилася відкрити переговори. Першою міжурядовою конференцією, що відбулася 25 червня 2024 року, було офіційно започатковано переговорний процес [120].

Однак інтеграція України в ЄС здійснюється не лише в рамках переговорів. Важливим є поступове залучення держави до внутрішніх політик, програм та агентств ЄС ще до набуття членства. Створені в рамках Угоди про асоціацію платформи політичного діалогу — Рада асоціації, Комітет асоціації, Парламентський комітет асоціації, платформи громадянського суспільства — стали ключовими механізмами моніторингу та координації реформ [26]. Поряд із цим Україна приєднується до низки європейських ініціатив: зокрема, отримала доступ до програм «Єдиний ринок», «Цифрова Європа», Erasmus+ та Horizon Europe. Важливою подією стало екстрене синхронізування української енергосистеми з об'єднаною мережею ENTSO-E у 2022 році, що посилює енергетичну безпеку України та ЄС і фактично інтегрувало країну у спільний енергетичний ринок [90].

Подальший етап інтеграції ознаменувався початком та завершенням скринінгового процесу. Після офіційного старту переговорів, уже в липні 2024 року, розпочався двосторонній скринінг, під час якого Україна детально представила рівень адаптації свого законодавства та плани з наближення до

acquis. Завершення цієї процедури у вересні 2025 року стало знаковою подією: воно засвідчило не лише технічну готовність країни до наступного етапу, але й надзвичайну здатність державного апарату працювати у надзвичайних умовах війни. Європейська комісія у своїх звітах підкреслила, що процес скринінгу став «зусиллям усього суспільства», адже охоплював широкий спектр питань — від продовольчої безпеки до верховенства права і захисту довкілля. Саме ці звіти стануть основою рішень держав-членів щодо відкриття переговорних глав, перший серед яких традиційно стосується фундаментальних принципів демократії, верховенства права та прав людини [119]. У Звіті про Україну за 2024 рік відзначено, що, незважаючи на повномасштабну війну, країна досягла значного прогресу у фундаментальних реформах. Україна зберегла функціонування демократичних інституцій і парламенту, просунулася у реформі судової системи, посилила інституції з боротьби з корупцією (НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС), а також гармонізувала законодавство із правом ЄС у митній сфері, енергетиці, цифровізації та оподаткуванні. Особливим досягненням стало впровадження нової фази системи NCTS, прийняття Національного плану з енергетики та клімату, розширення електронного урядування та перший автоматичний обмін податковою інформацією з ЄС. Водночас Європейська комісія підкреслює, що низка сфер потребує додаткових зусиль: забезпечення незалежності судової системи, повноцінна імплементація Стамбульської конвенції, реформа АРМА, вдосконалення політики у сфері прав людини, розширення соціального захисту та регіонального розвитку. У соціальній політиці й освіті реформи залишаються на початковому етапі, а у сфері сільського господарства та рибальства лише окреслені перші кроки до наближення до acquis [117].

Завершення скринінгу супроводжувалося запуском та інституціоналізацією нових механізмів підтримки з боку Європейського Союзу. З 1 березня 2024 року в дію вступив Ukraine Facility — масштабний фінансовий інструмент на суму до 50 млрд євро на період 2024–2027 років. Він передбачає три взаємопов'язані складові: фінансову допомогу на основі Ukraine Plan для

забезпечення макрофінансової стабільності та впровадження реформ; інвестиційний механізм для стимулювання приватних і публічних вкладень у відновлення країни; а також технічну допомогу для посилення адміністративної та інституційної спроможності у процесі наближення до членства. Важливо, що кошти Facility пов'язані з умовністю: Україна отримує їх лише у разі виконання визначених реформ, серед яких пріоритетними залишаються реформа державного управління, боротьба з корупцією, модернізація судової системи та забезпечення прав людини. Тож фінансова підтримка поєднується з політичними та інституційними перетвореннями, створюючи реальний стимул для поглиблення інтеграції [115].

Секторальна інтеграція набула нових вимірів. Поряд із енергетичною синхронізацією та участю в програмах «Цифрова Європа» й Horizon Europe, символічним кроком стало рішення про приєднання України до зони «Роумінг як удома» з 1 січня 2026 року. Це означає, що українські громадяни зможуть користуватися мобільними послугами в ЄС без додаткових витрат, а європейці — в Україні на тих самих умовах. Такий крок є першим випадком поширення елементів внутрішнього ринку на країну-кандидата ще до вступу, що підтверджує готовність ЄС поступово інтегрувати Україну у власний правовий та економічний простір [36].

Водночас політичні виклики залишаються серйозними. Найбільшою проблемою стала позиція Угорщини, яка в умовах переговорів наполягає на вирішенні питань, пов'язаних із правами угорської меншини на Закарпатті. Європейська комісія, намагаючись знизити напругу, організувала візити високого рівня до Закарпаття, однак позиція Будапешта значною мірою блокує одностайність у відкритті переговорних глав [28]. У зв'язку із цим Брюссель розглядав «план Б», який передбачає технічний поступ у переговорах без формального схвалення всіх держав-членів. Проте деякі аналітики зауважують, що такий підхід лише відтерміновує вирішення проблеми і не замінює необхідності досягти політичного консенсусу щодо розширення. [94].

Отже, сучасний етап європейської інтеграції України вирізняється беспрецедентною інтенсивністю та масштабом реформ, що реалізуються навіть у найскладніших умовах війни. Від набуття статусу кандидата у 2022 році до завершення двостороннього скринінгу у 2025-му держава пройшла шлях, який продемонстрував її здатність поєднувати стратегічну стійкість із прагматичною адаптацією до *acquis* ЄС. У цей час Україна фактично перейшла від асоціативної моделі відносин, закріпленої Угодою про асоціацію, до повноцінного переговорного процесу про вступ, коли прогрес оцінюється не лише за ступенем імплементації угоди, а й за готовністю до виконання вимог членства. Європейська комісія неодноразово підтвердила відчутний прогрес України у ключових сферах — від верховенства права та боротьби з корупцією до митної та енергетичної інтеграції — водночас окресливши низку сфер, що потребують подальшого вдосконалення, зокрема соціальну політику, регіональний розвиток та повноцінне забезпечення прав людини. У цьому сенсі інтеграція України в ЄС постає не лише як стратегічний вибір, а як системна трансформація держави, що поєднує внутрішні реформи з поступовим залученням до європейських політик і механізмів. Такий курс свідчить, що попри політичні суперечності всередині ЄС і складнощі війни, європейське майбутнє України стає дедалі більш відчутною реальністю.

2.2. Ключові виклики на шляху членства України в Європейському Союзі

У червні 2022 року Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу — подія, яка відбулася в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації [49]. Деякі аналітики у своїх дослідженнях визнають європейську перспективу України не лише як політичний жест підтримки держави, яка перебуває в стані активної оборони своєї території, але і як стратегічний крок, що має довгострокові наслідки для всієї архітектури безпеки та інтеграції на континенті [57]. На момент відкриття процесу скринінгу на

відповідність законодавства *acquis communautaire* Україна не лише підтвердила відданість європейському курсу, а й закріпила своє місце в історії розширення ЄС як унікальний випадок країни, що прагне приєднання в умовах активного збройного конфлікту [83]. Саме тому вступ України до ЄС висуває складні вимоги як до самої держави, так і до Європейського Союзу — у політичному, економічному, безпековому та інституційному вимірах.

Безпекова ситуація є першим і фундаментальним викликом членства. Європейський Союз ніколи раніше не розглядав можливості прийняття держави, яка перебуває у стані війни [31]. З одного боку, стаття 42(7) Договору про ЄС передбачає солідарність держав-членів у разі збройної агресії проти однієї з них [77]. Водночас Європейський Союз має обмежені власні оборонні спроможності, значною мірою покладаючись на НАТО як гаранта колективної безпеки [31]. Вступ України, яка не є учасницею Північноатлантичного альянсу, породжує питання щодо гарантування безпеки як самої держави-кандидата, так і спільного кордону ЄС з Росією, яка залишатиметься стратегічним викликом для європейської стабільності на найближчу історичну перспективу. Відомі європейські лідери, зокрема прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан, уже заявляли про доцільність призупинення процесу вступу України до завершення війни, аргументуючи це неможливістю інтегрувати державу з відкритим збройним конфліктом у систему спільної оборони [82]. Такої ж позиції дотримується й частина аналітичної спільноти у Франції та Німеччині, які у своєму дослідженні вересня 2023 року запропонували запровадити норму, згідно з якою країни, що мають неврегульовані конфлікти або перебувають у стані війни, не можуть бути прийняті до ЄС [52].

Проте контраргументи, що базуються на історичних прецедентах, підтверджують іншу логіку. Приклад вступу Республіки Кіпр до ЄС у 2004 році попри наявність територіального конфлікту з Туреччиною доводить, що членство само по собі може стати засобом політичної стабілізації та інструментом довгострокового врегулювання [35]. На тлі російсько-української війни цей підхід не позбавлений сенсу: інтеграція України в ЄС здатна посилити

європейську безпеку, позбавивши Росію можливості впливу на українську зовнішню політику, що послідовно є її стратегічною метою. Поза тим, Україна має одну з найбільших та найбоєздатніших армій у Європі, що робить її не лише потенційним реципієнтом безпеки, а й вагомим учасником спільної оборонної політики ЄС [31]. У цьому контексті важливою є міждержавна ініціатива G7 зі створення довготривалих гарантій безпеки для України — рамка, яка має доповнити інституційні механізми ЄС та НАТО і забезпечити стабільність на час до та після членства [55]. Водночас Європейський Союз збільшує військову допомогу Києву та прагне посилити власну оборонну спроможність [31].

Політичні критерії вступу становлять іншу важливу площину викликів. Європейська комісія визначила сім початкових умов, виконання яких є обов'язковим для початку переговорів про членство. Упродовж 2022–2023 років, незважаючи на воєнний стан, українська влада досягла суттєвого прогресу у впровадженні необхідних реформ. Було запроваджено прозорий конкурсний відбір суддів Конституційного Суду, перезавантажено Вищу раду правосуддя та Вищу кваліфікаційну комісію суддів, забезпечено інституційну незалежність Національного антикорупційного бюро (НАБУ) і призначено керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), ухвалено новий закон про медіа та розпочато реалізацію закону про деолігархізацію [119]. У листопаді 2023 року Європейська комісія офіційно визнала, що Україна виконала понад 90% визначених вимог, і рекомендувала розпочати переговори [87].

Однак навіть за таких темпів реформ тяжіння до корупції та неефективності залишається одним із найбільших системних ризиків вступу. Згідно з Індексом сприйняття корупції Transparency International за 2024 рік, Україна посіла 105-те місце зі 180, набравши 35 балів зі 100, що на 1 бал нижче порівняно з попереднім роком та значно нижче за будь-яку з держав-членів ЄС [38]. Відповідно до щорічного «Звіту про Україну 2025» Європейської комісії, прогрес у боротьбі з корупцією залишається частковим та недостатньо результативним. У документі зазначено, що «дуже мало остаточних вироків за незаконне збагачення та подання неправдивих декларацій як у справах високого,

так і невисокого рівня», що вимагає «коригувальних заходів як на законодавчому, так і на інституційному рівні». Інакше кажучи, створення антикорупційних органів — це лише перший крок, однак ЄС вимагає саме результатів: реальних вироків, конфіскацій активів та завершених справ. Ще одним тривожним сигналом, який фіксує Європейська комісія, стала спроба політичного втручання у діяльність антикорупційних структур. У липні 2025 року Верховна Рада ухвалила закон, що «демонтував важливі гарантії незалежності НАБУ та САП», передавши частину їхніх повноважень під контроль політично призначеного Генерального прокурора. Лише після масового спротиву громадянського суспільства та міжнародних партнерів незалежність цих органів була відновлена, проте Брюссель наголошує, що «невиправданий тиск на антикорупційні органи залишається предметом занепокоєння». Це свідчить про те, що проблема політичного патронату не зникла — вона лише набула нових форм. У судовій сфері ситуація теж викликає тривогу. Попри окремі позитивні зрушення, Європейська комісія фіксує «дедалі більший опір залученню міжнародних незалежних експертів до процедур добору та перевірки суддів», що «викликає серйозне занепокоєння». Це означає, що реформа правосуддя має радше декларативний, ніж системний характер, і що політичний вплив на судовий корпус досі не подолано [118]. З огляду на це Європейський Союз формує чітке послання Україні: недостатньо створити антикорупційні та судові інституції — потрібно забезпечити їхню реальну незалежність і результативність. Без цього вступ України до ЄС залишатиметься під питанням, яким би не був прогрес у інших сферах адаптації до *acquis communautaire*. У цьому контексті реформування судів (очищення та оновлення суддівського корпусу, забезпечення незалежності та добросовісності суддів) має ключове значення. Станом на 2024 рік судова система України все ще відчуває брак ресурсів та кадрів: у зв'язку з війною державний бюджет зміг профінансувати лише 57% потреб судової влади, що призводить до відтоку кваліфікованих працівників [34].

Економічний вимір є не менш комплексним. За перший рік повномасштабної війни ВВП України скоротився майже на третину — на 29,1%.

Руйнування інфраструктури, логістичних каналів, промислових потужностей і енергетичних об'єктів призвели до різкого падіння продуктивності та зниження потенціалу економічного зростання: урожай зернових впав із 86 млн тонн (2021) до 53 млн (2022), виплавка сталі скоротилася на 71% [124]. За оцінкою Світового банку, Європейської комісії та українського уряду, потреби на реконструкцію України станом на 2023 рік становили понад 411 млрд доларів (лише прямі збитки першого року війни). Як зазначають дослідники, відбудова триватиме щонайменше десятиліття, причому близько двох третин коштів мають надійти з державних джерел. ЄС розглядає механізми допомоги: зокрема, Європейська Комісія запропонувала до 2027 року виділити Україні близько 45% необхідного фінансування у вигляді грантів і кредитів. Це фактично вже сьогодні робить Союз провідним донором економічної стійкості України [27].

У зв'язку із цим довгостроковим викликом залишається підняття рівня економічного розвитку України до європейських стандартів. Додавання до ЄС держави з багатомільйонним населенням і порівняно низьким ВВП на душу населення може призвести до навантаження на фонди вирівнювання та підтримки розвитку регіонів, зробивши Україну найбільшим потенційним отримувачем коштів із фондів регіонального вирівнювання. Це викликає занепокоєння у держав-членів [31]. Утім, за даними аналітиків центру Bruegel, додаткове бюджетне навантаження на ЄС у разі повноцінної участі України складало б лише 0,13% сукупного ВВП Союзу, що є абсолютно посильним для економічно інтегрованого ринку ЄС [42].

Особливе місце в економічній структурі майбутньої інтеграції займає сільське господарство. Україна — один з найбільших агровиробників Європи, який часто називають «житницею континенту». До 2022 року аграрний сектор давав понад 12% ВВП України та забезпечував роботою понад п'яту частину населення (для порівняння, в ЄС аграрний сектор генерує лише близько 1,6% ВВП) [116]. Водночас спільна аграрна політика ЄС (CAP) уже сьогодні займає майже третину загального бюджету Союзу. Приєднання України вимагатиме або суттєвого збільшення цього бюджету, або перегляду принципів розподілу

дотацій, щоб врахувати українських виробників. Чимало країн (особливо сусідніх) побоюються, що дешевша та масовіша українська продукція здатна створити тиск на ціни й витіснити з ринку локальних фермерів, викликавши соціальне невдоволення [35]. Уже в 2023 році почала виникати серйозна напруга Польща та деякі інші сусіди України запроваджували односторонні заборони на імпорт українського зерна, аби захистити своїх аграріїв, що спричинило дипломатичний конфлікт між Варшавою і Києвом [31].

Для пом'якшення таких ризиків Європейський Союз, імовірно, застосує спеціальні інструменти — поетапну інтеграцію та тимчасові обмеження. Історичний досвід розширення 2004–2007 років демонструє, що для нових членів вводилися перехідні періоди в чутливих секторах, зокрема в аграрній сфері, і це дозволило поступово адаптувати їхні економіки. Подібний гнучкий підхід може бути використаний і щодо України: можливе фазове залучення її в спільну агрополітику, запровадження квот або захисних заходів на перший час, а також цільова підтримка модернізації українського сільського господарства [35]. В довгостроковій перспективі інтеграція України принесе і вигоди: це і розширення європейської продовольчої бази та зміцнення продовольчої безпеки, і потенціал для спільних проєктів у галузі «зеленого» сільського господарства, і нові можливості для європейського бізнесу. Але на перехідному етапі економічні диспропорції між Україною та ЄС потребуватимуть уважного управління, значних інвестицій у відновлення та структурні реформи української економіки.

Важливим викликом залишається інституційна спроможність держави, підірвана війною. Впровадження стандартів ЄС потребує значних фінансових ресурсів та кваліфікованих кадрів. Натомість воєнний час змушує Україну спрямовувати левову частку ресурсів на оборону: у 2024 році військові видатки сягнули 39,2% ВВП. Також держава втратила значну частку людського капіталу. За оцінками, станом на другу половину 2024 року за кордон виїхало близько 5,2 млн українців, серед яких переважають жінки працездатного віку з великих міст (тобто значна частина освічених фахівців). Одночасно сотні тисяч чоловіків мобілізовані до війська [34]. У результаті багато секторів відчувають кадровий

голод: опитування European Business Association показало, що 75% підприємств в Україні мають брак кваліфікованих працівників, а 41% компаній вказали, що до 10% персоналу мобілізовано [112]. Через стрес війни та низькі зарплати державна служба також стикається з відтоком досвідчених кадрів [34].

Водночас вступ України до ЄС висуває принципові вимоги до самого Європейського Союзу. Розширення ЄС потребує реформування інституційних механізмів, зокрема поступового відходу від права вето в процесі прийняття рішень на користь системи кваліфікованої більшості. Це питання активно обговорюється між державами-членами (особливо між Францією та Німеччиною) [27]. Цілком можливо, що за наявності політичної волі ця дискусія ставатиме все нагальнішою з кожним кроком до інтеграції України, Молдови та держав Західних Балкан.

Не менш суттєвим є питання фінансової адаптації: нинішній бюджет ЄС, що розрахований до 2027 року, не передбачає фінансування України як повноправного члена, а також не враховує тих викликів, із якими стикається Європа зараз, оскільки був ухвалений ще 2020 року [127]. Це вимагає переосмислення міжінституційної фінансової архітектури на наступний бюджетний цикл. Експерти зазначають, що Союзу доведеться збільшити власні ресурси (можливо, через запровадження нових внесків або податків на рівні ЄС), аби мати змогу інвестувати у розвиток України та інших кандидатів [27]. Крім того, необхідно зберегти внутрішню єдність держав-членів, уникнувши блокувальних стратегій окремих членів, як-от Угорщини, що вже використовувала своє право вето для політичного тиску на ЄС та Україну одночасно [128].

Отже, вступ України до Європейського Союзу є феноменом, що виходить за межі звичайного процесу розширення. Він поєднує в собі трансформацію країни-кандидата, трансформацію самого Союзу та зміщення геополітичного силового поля в Європі. Незважаючи на масштабні виклики — від активної війни і потреби в системній боротьбі з корупцією до ризиків економічної нерівності та необхідності внутрішньої реформи інституцій ЄС — євроінтеграція України має

незворотний характер. Вона спирається на безпрецедентний рівень суспільного консенсусу в самій Україні та стратегічну волю Європейського Союзу зміцнити свою демократичну, економічну та безпекову спроможність на тлі глобальних загроз [111]. Подолання цих викликів становитиме спільний іспит зрілості для обох сторін, а його успішне завершення може привести до формування оновленого Європейського Союзу — стійкішого, ширшого, значущого у світовому масштабі та здатного зробити Україну повноправним учасником європейської політичної спільноти.

2.3. Досвід Кіпру як постконфліктної держави у процесі вступу до ЄС і його значення для України

Досвід Республіки Кіпр у процесі вступу в Європейський Союз є унікальним прикладом інтеграції держави, яка перебувала у стані тривалого територіального конфлікту та фактичної окупації частини своєї території. Після турецької військової інтервенції 1974 року острів був поділений на південну частину, контрольовану міжнародно визнаною Республікою Кіпр, та північну, що перебуває під контролем самопроголошеного утворення за підтримки Туреччини. Попри цей тривалий конфлікт і відсутність політичного врегулювання, у 2004 році Кіпр став повноправним членом Європейського Союзу, що стало безпрецедентним випадком у практиці розширення об'єднаної Європи та важливим політико-правовим прецедентом для інших держав із подібними проблемами територіальної цілісності.

Ключовим політичним викликом на шляху Кіпру до членства була дилема вступу до ЄС без попереднього врегулювання так званого «кіпрського питання». Упродовж тривалого часу позиція Європейських Співтовариств ґрунтувалася на тому, що об'єднання острова є бажаною умовою для інтеграції. Втім, на саміті Європейської Ради в Гельсінкі 1999 року відбувся принциповий злам цієї логіки: було ухвалено рішення, що відсутність остаточного врегулювання конфлікту не стане юридичною перешкодою для вступу Кіпру до ЄС [109]. Це означало

відмову від жорсткої вимоги попереднього відновлення територіальної цілісності як абсолютної передумови членства [44]. Такий компроміс значною мірою став можливим завдяки активній підтримці з боку Греції, яка послідовно відстоювала кіпрську заявку та пов'язувала процес східного розширення Союзу з обов'язковим приєднанням Кіпру [40]. Паралельно із переговорами про вступ Європейський Союз підтримав спроби політичного врегулювання під егідою ООН у формі плану Аннана, що передбачав створення двозональної двогромадянської федерації [86]. Однак результати референдуму у квітні 2004 року засвідчили глибину політичного розколу: турецько-кіпрська громада підтримала запропонований план, тоді як грецькі кіпріоти рішуче його відхилили (75,8%). Тож Республіка Кіпр увійшла до Європейського Союзу як фактично поділена держава [109].

Інституційно-правове оформлення цього безпрецедентного рішення стало можливим завдяки ухваленню спеціального правового механізму у вигляді Протоколу №10 до Договору про вступ Кіпру до ЄС. Відповідно до цього протоколу дія *acquis communautaire* була призупинена на тих територіях держави, які не перебували під ефективним контролем уряду Республіки Кіпр [43]. У такий спосіб Європейський Союз юридично визнав Кіпр як єдину суверенну державу в її міжнародно визнаних кордонах, але водночас тимчасово вивів окуповані території з-під дії європейського права до моменту можливого політичного врегулювання. Це рішення стало формою компромісу між принципами міжнародного права та політичною доцільністю. Воно дозволило не блокувати процес розширення через невирішений конфлікт, але водночас задекларувало чітку позицію щодо тимчасового характеру окупації. Фактично мешканці північної частини острова формально є громадянами Європейського Союзу, однак не користуються повним обсягом прав, передбачених членством: не беруть участі у виборах до Європарламенту, не користуються свободою пересування або структурами фінансової підтримки ЄС на своїй території [92]. Для регулювання режиму перетину лінії розмежування та торговельно-економічних контактів було запроваджено окремий «Регламент Зеленої лінії», який визначає режим

переміщення через лінію розмежування на острові та умови торгівлі між півднем і північчю, аби мінімізувати негативний вплив поділу [60].

Безпековий вимір кіпрського вступу до Європейського Союзу також мав принципове значення. На момент інтеграції конфлікт перебував у фазі так званого «замороженого протистояння», без активних бойових дій, під контролем миротворчої місії ООН [20]. Це дозволяло ЄС розглядати вступ Кіпру як прийнятний ризик з погляду колективної безпеки. Додатковим чинником стало те, що Туреччина на той час мала статус кандидата на вступ до ЄС і залишалася стратегічним союзником Заходу в межах НАТО. Європейський Союз фактично зробив ставку на те, що європейська перспектива для Анкари та залучення Туреччини до переговорних процесів сприятимуть мирному вирішенню кіпрського конфлікту [85]. У підсумку ЄС свідомо пішов на виняток із принципу «не імпортувати конфлікти», розраховуючи, що політичні вигоди від розширення та стабільності на Кіпрі переважають потенційні безпекові ризики [44].

Вступ розділеного Кіпру суттєво вплинув і на зовнішню та безпекову політику Європейського Союзу. З одного боку, ЄС послідовно дотримується політики невизнання самопроголошеної адміністрації Північного Кіпру та підтверджує суверенітет Республіки Кіпр над усією територією острова. З іншого боку, Союз був змушений інтегруватися у процес мирного врегулювання, фінансуючи програми розвитку турецько-кіпрської громади, заходи довіри та підготовку до потенційного возз'єднання [92]. Паралельно кіпрська проблема істотно ускладнила відносини ЄС із Туреччиною, адже Кіпр, набувши статусу члена, отримав право блокувати низку переговорних глав у процесі європейської інтеграції Анкари. Це спричинило фактичне замороження турецько-європейського діалогу та трансформувало кіпрський конфлікт у системний фактор регіональної та євроатлантичної безпеки, зокрема через ускладнення взаємодії між ЄС і НАТО [95].

У цьому контексті досвід Кіпру набуває особливої актуальності для України. З політико-правової точки зору цей кейс демонструє, що наявність тимчасово окупованих територій не є автоматичною й абсолютною перешкодою

для набуття членства в Європейському Союзі. Сам факт інтеграції Кіпру без попереднього відновлення територіальної цілісності створив прецедент, який підтверджує можливість застосування гнучких правових механізмів у виняткових ситуаціях. Сучасна політика Європейського Союзу щодо України також свідчить, що ключовий акцент робиться не на негайному поверненні всіх окупованих територій, а на виконанні критеріїв членства, передусім у сфері верховенства права, антикорупційної політики, економічних реформ та інституційної стабільності [32]. Потенційно можливим виглядає сценарій, за якого дія європейського права після вступу України не поширюватиметься на тимчасово окуповані території за аналогією з кіпрським Протоколом №10, а після їх деокупації *acquis communautaire* автоматично набуде чинності.

Разом із тим між кіпрським та українським кейсами існують принципові відмінності, які не дозволяють механічно переносити цей досвід. Кіпр вступив до Європейського Союзу в умовах замороженого конфлікту, без активних бойових дій, за участю зовнішнього актора, який сам прагнув євроінтеграції. Україна ж перебуває у стані повномасштабної війни з Російською Федерацією, яка відкрито протиставляє себе Європейському Союзу та НАТО, не є суб'єктом переговорного поля і становить системну загрозу європейській безпеці [44]. Геополітичний масштаб, воєнні ризики, економічні втрати та демографічні наслідки війни в Україні мають незрівнянно більший вимір, ніж кіпрський конфлікт. Крім того, Кіпр є невеликою державою, тоді як Україна — одна з найбільших країн Європи, вступ якої в умовах нерегульованого конфлікту матиме набагато глибші наслідки для всієї архітектури Європейського Союзу [23].

Отже, досвід Республіки Кіпр слугує для України важливим політико-правовим орієнтиром, але не готовим шаблоном. Він підтверджує, що Європейський Союз здатний до стратегічної гнучкості та прийняття виняткових рішень у критичні історичні моменти. Водночас цей кейс також є застереженням, оскільки вступ розділеної держави створює довготривалі зовнішньополітичні, безпекові та інституційні ускладнення. Для України це означає, що її шлях до

Європейського Союзу, ймовірно, формуватиметься як унікальна модель інтеграції в умовах війни та післявоєнної трансформації, з поєднанням безпекових гарантій, поетапної правової адаптації та чіткого плану реінтеграції окупованих територій. Кіпрський досвід демонструє можливість такого шляху, але водночас підкреслює необхідність надзвичайно виважених рішень на перетині міжнародного права, геостратегії та внутрішніх реформ.

Висновки до розділу 2

Сучасний етап євроінтеграції України засвідчує перехід від асоційованого партнерства до якісно нового рівня відносин із Європейським Союзом, де питання членства набуло практичного й політичного змісту. Після подання заявки у 2022 році, отримання статусу кандидата та початку переговорного процесу Україна фактично перейшла до фази системного наближення до членства. Цей процес супроводжується не лише активізацією реформ, а й поступовою інтеграцією до політик і програм ЄС, де Угода про асоціацію виступає основою ширшого включення до правового та економічного простору Союзу.

Водночас інтеграція України відбувається в умовах повномасштабної війни, що істотно ускладнює її перебіг і робить український випадок унікальним. Виконання критеріїв членства поєднується з необхідністю одночасної трансформації державних інституцій, зміцнення верховенства права, забезпечення ефективності антикорупційної політики, відновлення економіки та збереження стійкості держави в умовах безпекових викликів. Це свідчить, що вступ до ЄС є не лише політичним рішенням, а насамперед тривалим процесом глибоких внутрішніх змін, де ключове значення має доведена ефективність реформ.

Економічний вимір інтеграції також має подвійний характер: війна створює серйозні обмеження для швидкого досягнення критеріїв, але водночас саме інтеграція до ЄС формує основу для модернізації та відбудови. Масштаб української економіки означає, що її вступ потребуватиме поетапності,

перехідних механізмів і часткової адаптації політик самого ЄС, що ставить питання не лише про готовність України, а й про здатність Союзу до внутрішніх змін.

Досвід Республіки Кіпр підтверджує, що наявність територіального конфлікту не є абсолютною перешкодою для вступу до ЄС і допускає застосування гнучких правових механізмів. Водночас цей прецедент не може бути безпосередньо перенесений на українські умови, оскільки Україна інтегрується в умовах активної війни, що значно ускладнює процес і надає йому виразного геополітичного характеру.

Загалом євроінтеграція України постає як процес подвійної трансформації: внутрішнього перетворення держави та одночасного адаптування самого Європейського Союзу до нових геополітичних умов. Успіх цього процесу залежатиме від послідовності реформ в Україні, реального забезпечення верховенства права та ефективного врядування, а також від готовності ЄС до інституційного оновлення і збереження політичної єдності. У цьому сенсі інтеграція України є не лише національним завданням, а й важливим тестом для майбутнього розвитку європейського проєкту.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПОЛІТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Політико-інституційні сценарії інтеграції України до ЄС: можливі моделі та часові межі

У сучасних умовах оцінювання перспектив європейської інтеграції України доцільно здійснювати із застосуванням сценарного підходу як аналітичного інструменту, що дозволяє системно працювати з невизначеністю та множинністю можливих траєкторій розвитку подій. Доцільність такого підходу зумовлена, по-перше, тим, що результат повномасштабної війни та її довгострокові наслідки для інституційної, економічної й соціальної спроможності України залишаються непередбачуваними; по-друге, тим, що сама політика розширення Європейського Союзу перебуває в процесі переосмислення і трансформації під впливом геополітичних викликів останніх років. Отже, інтеграція України відбувається не в статичному середовищі, де правила гри є ustalеними, а в умовах одночасної зміни внутрішньоукраїнських параметрів розвитку та еволюції інституційно-політичних механізмів ЄС.

Російська агресія надала розширенню Європейського Союзу нового стратегічного сенсу, актуалізувавши його як інструмент зміцнення континентальної безпеки та стабільності. Водночас реалізація цього геополітичного імпульсу не може бути зведена до декларативних рішень чи символічних актів підтримки: вона неминуче вимагає тривалої та структурованої роботи щодо поглиблення державницьких реформ у країнах-кандидатах, а також узгоджених змін у самому Європейському Союзі. У практичному вимірі це означає, що часові горизонти вступу України до ЄС мають принципово умовний характер. Вони залежать не лише від інтенсивності та результативності українських трансформацій, але й від внутрішніх процесів у ЄС, включно з політичною готовністю держав-членів до нового розширення, здатністю Союзу

адаптувати інституційну архітектуру до розширеного складу, спроможністю забезпечити належні бюджетні ресурси та збалансувати розподіл витрат і вигод між чинними членами й потенційними новими учасниками. У цьому контексті слушною є теза, що остаточні строки членства визначаються не винятково діями держави-кандидата, а також конфігурацією внутрішніх політичних процесів у самому Європейському Союзі, зокрема на рівні національних урядів, парламентів та суспільних настроїв у державах-членах [1].

З огляду на зазначене, аналітично виправданим є моделювання декількох альтернативних сценаріїв вступу України до ЄС, а також розгляд можливих політико-інституційних моделей інтеграції, які можуть супроводжувати або передувати повноправному членству. Сценарії в цьому випадку варто розуміти як концептуальні описи можливих траєкторій розвитку процесу за певних умов — оптимістичної, реалістичної та песимістичної — причому жодна з них не є наперед визначеною. Їх реалізація залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників: перебігу та завершення війни, динаміки реформ і відбудови України, рівня політичної єдності та стратегічної волі всередині ЄС, а також здатності Союзу впроваджувати необхідні інституційні та бюджетні корекції. Відповідно, часові межі доцільно трактувати не як календарно фіксовані дати, а як орієнтовні горизонти, прив'язані до виконання критеріїв, досягнення визначених «контрольних точок» реформ та політичних рішень на рівні Європейського Союзу.

У межах такого рамкового підходу оптимістичний сценарій передбачає максимально прискорене набуття Україною членства в ЄС як відповідь на нагальні геополітичні виклики та потребу стратегічного «закріплення» України в європейському політичному, правовому й безпековому просторі. Сутність цього сценарію полягає у припущенні, що Європейський Союз демонструє безпрецедентний рівень політичної консолідації, інституційної гнучкості та готовності до нетрадиційних рішень, що дозволяють суттєво скоротити стандартні часові рамки переговорного процесу. На практиці це означало б наявність стійкої єдності держав-членів, здатність швидко формувати консенсус

щодо відкриття та закриття переговорних розділів (або кластерів), а також політичну волю довести переговори до завершення у стислі строки. Після початку повномасштабної війни на рівні європейського політикуму та експертного середовища справді активізувалися дискусії про прискорене розширення, і окремі лідери публічно артикулювали орієнтир готовності ЄС до наступної хвилі розширення приблизно до 2030 року, що опосередковано формує уявлення про можливі рамки оптимістичного сценарію [6].

За логікою цього сценарію Україна у відносно короткий період забезпечує виконання ключових вимог, що традиційно вважаються базовими передумовами членства, насамперед у сферах верховенства права, антикорупційної політики, реформування системи правосуддя, функціонування державного управління та стабільності інституцій демократичного врядування. Паралельно передбачається завершення війни на прийнятних умовах, що знімає фундаментальне політико-безпекове обмеження для формального вступу. У результаті політична воля Європейського Союзу та ефективність реформаторських зусиль України поєднуються в динаміку швидкого укладення угоди про вступ. Історичний досвід окремих держав-членів (Фінляндія та Швеція), які пройшли шлях від подання заявки до членства у відносно стислий термін, часто наводиться як аргумент на користь того, що за сприятливих умов прискорення процедур є можливим [1].

Однак релевантність таких прецедентів для України не є прямою, оскільки український випадок поєднує у собі одразу кілька нетипових факторів: масштаб держави, глибину структурних реформ, необхідність одночасного відновлення після руйнувань та функціонування в умовах воєнного стану або його наслідків. Саме тому навіть прихильники «швидкого треку» визнають, що реалізація оптимістичного сценарію обмежена низкою об'єктивних чинників. Україна вступає до ЄС у ситуації, коли її економіка зазнала суттєвих втрат, інфраструктура потребує відновлення, а інституційна система функціонує в режимі підвищеного навантаження через безпекові виклики [29]. Проведення реформ у таких умовах ускладнюється необхідністю одночасно забезпечувати обороноздатність, соціальну стійкість і керованість державних фінансів. Саме

тому ціль завершити процес до кінця десятиліття є надзвичайно амбітною і може бути досяжною лише за умови поєднання виняткового темпу реформ із безпрецедентними політичними та фінансовими рішеннями з боку Європейського Союзу [1].

У цьому контексті ключовим інструментом, який теоретично може зробити оптимістичний сценарій практично здійсненним, є ширше застосування інституційної гнучкості, зокрема перехідних періодів та механізмів поетапного набуття окремих прав і зобов'язань членства. Йдеться про можливість такого конструювання вступу, за якого Україна формально приєднується до ЄС, але щодо окремих політик або ринків вводяться тимчасові обмеження чи відкладені терміни повної імплементації *acquis* за умови чітко визначеного графіка та контрольних механізмів. Подібні перехідні режими застосовувалися в попередніх хвилях розширення, зокрема щодо тимчасового обмеження доступу до національних ринків праці старих членів або адаптації окремих секторних політик [45]. Для України в умовах прискореного вступу це могло б означати тимчасові спеціальні режими у сферах, які створюють найбільші бюджетні та політико-економічні ризики для ЄС, зокрема у сільськогосподарській політиці, структурних фондах, певних елементах внутрішнього ринку або режимах державної допомоги. У такому випадку прискорення досягається не шляхом зниження стандартів, а шляхом розумного перерозподілу часу виконання зобов'язань у межах контрольованих перехідних механізмів.

Найбільш обґрунтованим серед можливих траєкторій є реалістичний сценарій, що передбачає поетапну інтеграцію України до Європейського Союзу з поступовим досягненням повноправного членства у середньостроковій перспективі. У межах цього підходу вступ не розглядається як одномоментний політичний акт, а як результат тривалого й складного процесу, що включає проміжні форми інтеграції та багаторічні переговори. Переважна більшість експертів сходиться на думці, що шлях України до членства в ЄС триватиме щонайменше кілька років і потенційно може розтягнутися на десятиліття. Уже на початку повномасштабної війни лунали застереження, що для повної

відповідності критеріям членства Україні знадобиться «десять чи більше років» [1]. Зокрема, Франція відкрито наголошувала на тривалості процесу: у 2022 році президент Емманюель Макрон застеріг, що після надання статусу кандидата «процес вступу займе багато років, можливо, десятиліття» [114]. Така обережність пояснюється масштабом трансформацій, необхідних для України, включно з поглибленням боротьби з корупцією, реформою судової системи та імплементацією 35 розділів *acquis communautaire*, тобто повного масиву законодавства Європейського Союзу, у національне право [1]. Порівняльний досвід держав Центральної та Східної Європи свідчить, що середній період між отриманням статусу кандидата та вступом до ЄС становив близько дев'яти років. Так, Хорватія, яка стала останнім новим членом Союзу, витратила приблизно десятиліття на переговори перед приєднанням у 2013 році [71]. Досвід Західних Балкан також демонструє схильність процесу до затягування: окремі країни регіону перебувають у статусі кандидатів протягом багатьох років без чіткої перспективи завершення переговорів, що призводить до накопичення розчарування як серед еліт, так і в суспільстві [41]. Сукупність цих прикладів дозволяє зробити висновок, що реалістичний сценарій для України не передбачає «стрибка» безпосередньо до членства, а радше поступове входження до ЄС, розділене на кілька послідовних етапів.

У межах такого підходу процес інтеграції розглядається як багатоетапний. Насамперед ідеться про поетапну інтеграцію, або *phased accession*, коли Україна поступово долучатиметься до окремих політик і агентств Європейського Союзу ще до формального вступу. У самому ЄС активно обговорюються нові моделі розширення, що передбачають секторальну інтеграцію перед повноправним набуттям членства [15]. У практичному вимірі це може означати поступове залучення України до спільного ринку, цифрового та енергетичного союзів, а також інших сфер співробітництва на умовах, наближених до членських, але без права голосу в інституціях ЄС до моменту формального приєднання. Паралельно з цим триватимуть повноцінні переговори про вступ, структуровані відповідно до нової методології ЄС, за якою переговорні глави згруповані у шість

тематичних кластерів — від фундаментальних реформ до секторальних політик. Кластерний підхід покликаний зробити переговорний процес більш керованим і потенційно швидшим, однак водночас він означає, що відкриття та закриття кластерів відбуватиметься поступово і буде жорстко прив'язаним до реального прогресу України в кожній конкретній сфері. У реалістичному сценарії переговори, імовірно, просуватимуться «кластер за кластером», із можливими паузами та затримками на найбільш складних напрямках, зокрема у питаннях верховенства права чи конкуренційної політики.

Важливим елементом цього сценарію є те, що Україна вже сьогодні інтегрована до окремих секторів Європейського Союзу. Діє поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі, синхронізовано енергетичні системи, громадяни України отримали право на тимчасове проживання і роботу в державах-членах ЄС [53]. Така випереджальна інтеграція може стати підґрунтям для моделі «поетапного членства», за якої держава де-факто включається до спільних ринків і програм ще до де-юре вступу. Саме до такого підходу закликають багато аналітиків, наголошуючи, що прогресивна інтеграція України до політик ЄС паралельно з офіційними переговорами принесе вигоди обом сторонам, дозволить громадянам швидше відчутти практичні результати зближення зі стандартами Союзу та сприятиме прискоренню післявоєнної відбудови [125].

Крім того, реалістичний сценарій передбачає можливість проміжних інституційних форм перед повноправним членством. Серед таких варіантів розглядається асоційоване членство або інші перехідні статуси. Однією з конкретних пропозицій є механізм «умовного членства», за якого після підписання Договору про вступ Україна могла б отримати право брати участь у роботі окремих інституцій та програм ЄС ще до завершення ратифікації договору всіма державами-членами. Фактично йдеться про часткову інтеграцію на перехідний період, коли Україна змогла б делегувати своїх представників до органів ЄС та долучатися до спільних політик, зокрема отримувати фінансування зі структурних фондів, але з обмеженими правами голосу та доступом до повного спектра вигод до моменту остаточного набуття членства. Такий підхід дозволив

би уникнути тривалого перебування в умовній «кімнаті очікування» між завершенням переговорів і ратифікацією, яка в окремих випадках триває роками [46].

Водночас навіть після формального вступу імовірним є застосування перехідних періодів. Зокрема, можна очікувати тимчасових обмежень у доступі України до фінансування в межах Спільної аграрної політики та фондів вирівнювання, щоб держави-члени поступово адаптувалися до появи настільки великого реципієнта [69]. Аналогічно, у перші роки членства можуть зберігатися певні квоти або винятки у сфері свободи пересування робочої сили, причому зацікавленість у таких обмеженнях може мати і сама Україна з огляду на необхідність запобігти надмірній трудовій еміграції та стимулювати повернення громадян після війни [1]. У підсумку реалістичний сценарій описує вступ України до Європейського Союзу як результат тривалого процесу, що складається з кількох стадій: від асоціації та поглибленої секторальної інтеграції до поступового повного членства, імовірно у першій половині або середині 2030-х років. Такий підхід виглядає найбільш збалансованим, оскільки він відповідає сучасній практиці розширення ЄС, заснованій на принципах поступовості та суворості умовності, і водночас враховує реальні обмеження як щодо спроможності України, так і щодо поглинальної здатності самого Союзу. Водночас реалізація цього сценарію можлива лише за умови неперервного прогресу реформ в Україні, адже чітка перспектива членства може виступати потужним стимулом внутрішніх трансформацій, але не замінює необхідності їх фактичного здійснення. У протилежному разі існує ризик стагнації процесу, подібної до тієї, що спостерігалася в окремих балканських країнах, де нестача реформ і корупція гальмували переговори. Тож реалістичний сценарій є умовно позитивним і досяжним за умови системної та узгодженої роботи як України, так і Європейського Союзу.

Водночас не можна ігнорувати песимістичний сценарій, який передбачає фактичне «замороження» процесу вступу України до ЄС на невизначений термін. За такого розвитку подій початковий геополітичний імпульс до розширення

поступово згасає, а на перший план виходить втома від розширення та зосередження Союзу на власних внутрішніх проблемах. Подібна ситуація вже мала місце після приєднання Хорватії у 2013 році, коли протягом майже десяти років ЄС фактично призупинив активне розширення, попри формальний статус кандидатів у низки країн Західних Балкан [66]. Причинами такого розвитку можуть стати як зміна політичних пріоритетів, так і економічні чи соціальні кризи всередині Європейського Союзу, що зроблять подальше розширення політично небажаним для частини впливових держав-членів. Не можна також ігнорувати вплив можливих внутрішніх криз в Україні або невиконання нею критеріїв членства, що може надати скептикам у ЄС додаткові аргументи для блокування прогресу.

У результаті існує ризик, що Україна надовго залишиться в статусі кандидата без реальної перспективи членства, подібно до того, як це сталося з Туреччиною або як продовжує відбуватися з окремими державами Західних Балкан. Ознаки такого песимістичного розвитку можна змоделювати вже сьогодні. Насамперед ідеться про можливе посилення втоми від розширення у разі ослаблення геополітичної мотивації. Наприклад, потенційне «замороження» війни без чіткого результату або зміна зовнішньополітичних обставин, зокрема зменшення підтримки з боку Сполучених Штатів чи повернення до влади ізоляціоністських сил у деяких західних державах, можуть знизити пріоритетність українського вступу в порядку денному ЄС [84]. У такому контексті втома від розширення часто супроводжується реформною втомою в країнах-кандидатах: коли перспектива членства виглядає віддаленою або примарною, мотивація до проведення болісних реформ істотно зменшується [66].

Додатковим чинником песимістичного сценарію є внутрішні кризи Європейського Союзу, які можуть відсунути питання розширення на другий план. Економічні потрясіння, енергетичні та міграційні виклики, а також політичні зміни, зокрема посилення євроскептичних сил, здатні сформулювати наратив, що ЄС спочатку має вирішити власні проблеми, перш ніж приймати нових членів. За таких умов переговори з Україною можуть тривати лише

формально, без реального прогресу, або навіть бути фактично зупинені. Досвід попередніх хвиль розширення показує, що консенсус усіх держав-членів щодо цього питання є надзвичайно вразливим, і позиція навіть однієї країни може заблокувати весь процес. Уже сьогодні помітні потенційні точки такого блокування, коли окремі держави використовують питання розширення як інструмент тиску, пов'язаного з власними політичними інтересами. У разі реалізації песимістичного сценарію ці тенденції домінуватимуть, а наступну хвилю розширення буде відкладено на невизначений термін.

Тривале перебування України у статусі кандидата без вступу матиме істотні негативні наслідки. Для українського суспільства це може означати втрату довіри до євроінтеграційного курсу, зростання розчарування та радикалізацію настроїв. Для самого Європейського Союзу така ситуація також несе ризики, оскільки затягування з інтеграцією України підриває його авторитет у Східній Європі та підживлює наратив про стратегічну неспроможність Союзу діяти послідовно [84]. Крім того, тривале залишення України у «залі очікування» без чітких гарантій членства може мати дестабілізаційний ефект для регіону, адже невизначеність статусу Києва створює простір для реваншистських кроків з боку Росії, яка прагне повернути Україну у свою сферу впливу. Як зазначає FIIA, якщо розширення відкладати занадто довго, країни-кандидати можуть втратити надію і можуть шукати підтримки в інших центрах сили [66].

Водночас, аналізуючи ризики цього сценарію, важливо зберігати академічну коректність й уникати надмірного драматизму. Йдеться не про неминучу катастрофу, а про реалістичну оцінку факторів, які здатні надовго загальмувати процес, зокрема стагнацію реформ в Україні, переобтяженість ЄС внутрішніми проблемами та зміну політичного порядку денного в ключових державах-членах. За збігу таких обставин сценарій «замороженого розширення» може реалізуватися, а горизонти членства України відсунутися на невизначене майбутнє, ймовірно за межі 2030-х років.

Отже, сценарний аналіз політико-інституційних траєкторій інтеграції України до Європейського Союзу засвідчує, що членство не може розглядатися

як автоматичний або суто процедурний результат переговорів. Йдеться про багатовимірний процес, у якому часові горизонти визначаються взаємодією внутрішніх трансформацій України та політичної спроможності самого ЄС адаптуватися до розширення в умовах війни, безпекової нестабільності та внутрішніх криз. Відтак фіксовані дати вступу мають обмежену аналітичну цінність, тоді як ключового значення набуває логіка поетапності, умовності та стратегічної послідовності.

Порівняння оптимістичного, реалістичного та песимістичного сценаріїв демонструє, що навіть за сприятливих геополітичних умов прискорене членство України можливе лише за умови поєднання надзвичайно високого темпу реформ з беспрецедентними політичними рішеннями з боку ЄС. Водночас найбільш імовірною траєкторією залишається поетапна інтеграція з проміжними формами участі в політиках і ринках Союзу, що дозволяє зберігати реформаторський імпульс і зменшувати ризики «втоми від розширення» по обидва боки. Такий підхід водночас потребує чітких проміжних результатів, здатних забезпечити суспільну легітимність євроінтеграційного курсу в Україні.

Водночас песимістичний сценарій виявляє стратегічні ризики затягування процесу та тривалого перебування України у статусі кандидата без реальної перспективи членства. Такий розвиток подій загрожує не лише ослабленням мотивації до реформ і зростанням суспільного розчарування в Україні, але й підривом авторитету Європейського Союзу як геополітичного актора у Східній Європі. У цьому сенсі інтеграція України стає випробуванням здатності ЄС перейти від декларативної підтримки до стратегічно узгоджених і інституційно дієвих рішень.

Тож успішна інтеграція України до Європейського Союзу потребує не лише виконання формальних критеріїв членства, а й формування нової моделі розширення, адаптованої до умов війни та післявоєнної трансформації. Саме від поєднання внутрішньої реформаторської спроможності України з готовністю ЄС до інституційного оновлення залежатиме, чи стане євроінтеграція України

фактором стабілізації європейського простору, чи черговим прикладом зтяжного та політично виснажливого процесу.

3.2. Шляхи подолання основних викликів європейської інтеграції України

Європейська інтеграція України є складним багатовимірним процесом, що поєднує політичні, правові, інституційні та соціально-економічні перетворення і водночас відбувається в умовах безпрецедентних безпекових ризиків та післявоєнної (і воєнної) трансформації держави. У таких обставинах наближення до членства в ЄС не може зводитися до окремих, фрагментарних кроків або формального виконання «чеклістів» відповідності: ключовим стає здатність держави забезпечувати сталі результати реформ, їх практичну дієвість і довгострокову незворотність. Тому пріоритетним, на нашу думку, є формування системних напрямів дій, які створюють інституційний каркас для виконання критеріїв членства, адаптації та імплементації *acquis* ЄС, а також для підтримання довіри з боку Європейського Союзу через доведену спроможність України виконувати взяті зобов'язання. Інакше кажучи, успіх інтеграційного поступу визначатиметься не лише темпом ухвалення рішень, а насамперед якістю їх реалізації, ефективністю механізмів підзвітності та стійкістю реформ до політичних і управлінських коливань. Саме тому доцільно оскреслити пріоритетні напрями подолання основних викликів європейської інтеграції України.

Одним із ключових завдань на сучасному етапі є забезпечення такого темпу, якості та внутрішньої узгодженості реформ, за яких досягнуті результати стають незворотними, а самі зміни — стійкими до політичних коливань, управлінських ротацій та ситуативних пріоритетів. Якщо раніше значний акцент робився на швидкому ухваленні євроінтеграційних актів та створенні формальної нормативної бази, то нині Європейський Союз очікує передусім доведення реформ до практичного функціонування, тобто до такого стану, коли норми

працюють, інституції діють відповідно до мандату, а суспільство й бізнес фіксують вимірювані поліпшення [22]. У логіці сучасної політики розширення саме практична імплементація та сталість перетворень виступають головним критерієм довіри: законодавчі зміни набувають цінності не за фактом ухвалення, а за фактом результативності. Показовою є теза, озвучена на рівні європейських інституцій, зокрема єврокомісаром Олівером Варгеї, про необхідність перейти від декларацій та політичних сигналів до системної «технічної роботи», без якої вступ неможливий [16]. Отже, центр ваги реформи зміщується від кількісних показників до доказової спроможності держави виробляти стабільні результати у правозастосуванні, адмініструванні та служінні суспільству.

Досягнення незворотності реформ потребує передусім забезпечення політичної спадкоємності євроінтеграційного курсу. Це означає формування і підтримання широкого міжінституційного та міжпартійного консенсусу щодо пріоритетності вступу до ЄС і недопущення відкату вже здійснених перетворень. Особливо важливо, аби нові уряди або переформатовані політичні коаліції не підміняли стратегічні зобов'язання короткостроковими інтересами, не «перезапускали» реформи спочатку та не створювали регуляторної нестабільності. Європейські партнери прямо сигналізують, що прогрес реформ має бути не лише досягнутим, а й доведеним як стійка практика, яка постійно відтворюється в часі. У межах переговорної логіки це проявляється у вимозі формування переконливого послужного списку виконання зобов'язань (track record) у відповідних сферах: навіть за наявності формально узгоджених нормативних рішень переговорні розділи не можуть вважатися такими, що закриті, доки держава не продемонструє доведеність змін у практиці правозастосування та інституційного функціонування [22].

Практичним інструментом досягнення цієї мети є запровадження ефективної системи стратегічного планування, координації та контролю виконання реформ. У цьому вимірі Україна вже здійснила важливі кроки, зокрема шляхом інституціоналізації координації євроінтеграції, запуску аналітичного скринінгу *acquis* ЄС та формування підходів до адаптації правового доробку

через розробку Національної програми адаптації/імплементації права ЄС (НРАА) [100]. Такий інструмент має значення не лише як технічний план-графік гармонізації законодавства, але як механізм внутрішньодержавної дисципліни: він переводить євроінтеграційні завдання у чітко визначені кроки з відповідальними органами, часовими рамками, індикаторами виконання та передбачуваними ресурсами. Водночас стратегічне планування саме по собі не є достатнім без постійного моніторингу та незалежної оцінки прогресу. Регулярна звітність, прозорі показники, публічна верифікація виконання та залучення громадянського суспільства зменшують ризики симуляції реформ, посилюють підзвітність виконавчої влади та знижують ймовірність політичного маневрування навколо зобов'язань. У цьому контексті принциповою є також персоналізація відповідальності за результат: керівники органів влади мають відповідати не за факт підготовки документів, а за фактичне досягнення змін у сфері їх компетенції; невиконання ключових завдань повинне спричиняти управлінські рішення. Поєднання політичної волі, стратегічного програмування, системного моніторингу та реальної відповідальності створює умови, за яких реформи стають стійкими та незворотними, тобто такими, що відповідають вимогам ЄС щодо сталості трансформацій.

Другим пріоритетним напрямом є послідовне зміцнення верховенства права та підвищення ефективності антикорупційної політики як фундаментальної передумови просування до членства. Для ЄС верховенство права не є «однією з реформ» поряд з іншими; воно становить системоутворювальну умову, що визначає якість державного управління, справедливість правосуддя, інвестиційну привабливість і, що важливо в контексті розширення, рівень довіри до держави-кандидата як до майбутнього члена Союзу. У випадку України боротьба з корупцією давно вийшла за межі внутрішньої політики: вона має виразний геополітичний вимір, оскільки будь-які атаки на антикорупційні інституції або ознаки вибіркового правозастосування відразу підривають кредит довіри з боку європейських партнерів, створюють бар'єри для переговорного прогресу й послаблюють зовнішню підтримку [13].

Тому ключовою вимогою стає забезпечення не декларативної, а реально дієвої антикорупційної системи, спроможної демонструвати стабільний результат.

Передумовою ефективності є гарантування незалежності спеціалізованих антикорупційних інституцій — зокрема НАБУ, САП, ВАКС і НАЗК — від політичного впливу та адміністративного втручання. Незалежність у цьому випадку варто розуміти не як абстрактний принцип, а як сукупність конкретних запобіжників: захищеність керівництва і працівників від політичного тиску, прозорі процедури добору, реальна автономія у визначенні пріоритетів розслідування та обвинувачення, неприпустимість обхідних механізмів втручання через інші силові чи наглядові інституції, а також достатній рівень ресурсного забезпечення. Європейський Союз у своїх оцінках наголошує на необхідності убезпечити роботу антикорупційних органів, підтримувати їхню інституційну спроможність і в разі потреби уточнювати їхню юрисдикцію так, щоб вона охоплювала всі категорії посад, де ризики високорівневої корупції є найбільш значущими. Водночас незалежність має підкріплюватися операційною спроможністю: кількісно достатнім кадровим складом детективів, прокурорів і суддів, сучасними аналітичними та цифровими інструментами, здатністю ефективно працювати з доказами, фінансовими потоками та міжнародною правовою допомогою, а також дієвими механізмами захисту викривачів [118].

Однак сам факт існування інституцій, навіть незалежних, не є кінцевим показником успіху. Ключовим маркером антикорупційної політики для ЄС виступають результати, які можна верифікувати: доведені до судового рішення справи, обвинувальні вироки щодо високопосадовців, реальне виконання вироків, конфіскація незаконних активів і їх повернення у публічний ресурс. Саме тому центральним завданням є формування переконливого track record, тобто стійкої практики, яка демонструє, що корупційні злочини не «розчиняються» у процедурних зловживаннях, політичних компромісах або затягуванні судових процесів. Для досягнення цього потрібні не лише кадрові й інституційні рішення, але й усунення законодавчих і процедурних бар'єрів, які дозволяють затягувати розгляд справ, маніпулювати експертизами, зловживати

відводами чи оскарженнями проміжних процесуальних рішень. У цьому сенсі удосконалення кримінального процесу, підвищення ефективності судового менеджменту та забезпечення реалістичних строків розгляду стають практичними інструментами, без яких боротьба з корупцією ризикує залишатися показовою, але не результативною. Невіддільною складовою є завершення судової реформи як умови функціонування верховенства права в цілому. Без доброчесної, професійної та незалежної судової системи неможливо гарантувати ні невідворотність покарання, ні рівність усіх перед законом, ні захист прав власності та інвестицій. Тому пріоритетом має залишатися фіналізація реформ органів суддівського врядування, зокрема Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів, із застосуванням процедур, що мінімізують корпоративну замкнутість та корупційні ризики і передбачають зовнішню незалежну верифікацію доброчесності. Особливої уваги потребує впровадження прозорості та конкурентної процедури добору суддів Конституційного Суду відповідно до рекомендацій Венеційської комісії, оскільки саме цей інститут визначає конституційну сталість реформ і може або захистити їх від політичного ревізіонізму, або, навпаки, створити інструмент для блокування змін [118].

Третім критично важливим напрямом виступає розбудова інституційної спроможності держави до виконання зобов'язань, пов'язаних із процесом приєднання до ЄС та майбутнім членством. Вступ до Європейського Союзу є не лише політичним актом, а насамперед масштабним технократичним процесом, що передбачає комплексне впровадження значного масиву норм права ЄС, стандартів політик, регуляторних підходів і процедурних практик у національну систему управління. Здатність інтегрувати *acquis communautaire* означає не тільки прийняття законодавчих актів, але створення адміністративних, регуляторних і судових механізмів, які забезпечують сталість застосування цих норм у повсякденному управлінні. Тож ключовою передумовою успіху переговорів є наявність професійної державної служби, здатної здійснювати правовий аналіз, готувати переговорні позиції, формувати політики та забезпечувати їх виконання у розрізі кластерів і глав.

Потреба у такій спроможності прямо впливає з логіки критеріїв членства, зокрема з вимоги здатності взяти на себе зобов'язання членства і забезпечити ефективно впровадження *acquis* через належні адміністративні та судові структури [22]. Для України це означає необхідність завершення реформи державної служби на принципах меритократії, професійності та добросовісності, з формуванням кадрової стійкості й інституційної пам'яті. Євроінтеграційний процес вимагає фахівців, які володіють не лише галузевою експертизою, а й мовними, аналітичними та переговорними компетентностями, здатні працювати з правом ЄС, оцінювати регуляторні наслідки, координувати міжвідомчі позиції та забезпечувати імплементацію. Особлива складність полягає в тому, що імплементація *acquis* — це багаторівнева робота, що охоплює центральні органи виконавчої влади, парламентські структури, регуляторні органи, суди, а також регіональний рівень, де на практиці реалізується значна частина політик.

Не менш значущим компонентом є ефективна координація євроінтеграційної політики. Навіть якісні рішення можуть втрачати ефективність за відсутності узгодженості між органами влади, дублювання повноважень або конкуренції відомчих інтересів. У цьому сенсі роль центрального координаційного ядра, зокрема на рівні віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та відповідних урядових офісів, є визначальною для формування єдиної переговорної позиції, синхронізації планування та управління імплементацією [4]. Важливим елементом підготовки до переговорів є також скринінг — аналітичне зіставлення національного законодавства із правом ЄС, яке дозволяє виявляти прогалини, визначати пріоритети адаптації та оцінювати адміністративні ресурси, необхідні для впровадження.

Новітня методологія розширення ЄС, запроваджена у 2020 році, посилює значення так званих фундаментальних кластерів, які відкриваються першими й закриваються останніми та визначають загальну динаміку переговорного процесу. Їхня логіка полягає в тому, що ЄС оцінює не фрагментарні успіхи у вузьких секторах, а системну здатність держави забезпечити верховенство права,

ефективне державне управління, захист прав людини, добросесність інституцій та результативну антикорупційну практику. Унаслідок цього темп переговорів залежить не лише від технічної готовності щодо окремих глав, а й від того, чи здатна Україна стабільно демонструвати інституційну спроможність впроваджувати узгоджені правила та забезпечувати їх виконання на практиці. Це означає, що навіть за формального прогресу в гармонізації законодавства ЄС не визнає розділ умовно «закритим», доки не буде доведено, що державні органи мають достатні кадри, процедури та ресурси для реалізації відповідних норм і що правозастосування не піддається корупційними чи політичними чинниками [22].

Тож нарощування інституційної спроможності варто розглядати як одну з ключових передумов успіху європейської інтеграції в реалістичному сценарії. Україна має забезпечити конкурентний і прозорий добір кадрів, створити умови для утримання професійних фахівців у державному секторі через належну оплату, кар'єрні траєкторії та захист від політичної сваволі, а також інвестувати в системне навчання державних службовців щодо права ЄС, процедур ухвалення рішень та переговорної практики. Паралельно важливо продовжувати цифровізацію й оптимізацію управлінських процесів, що зменшує корупційні ризики, підвищує ефективність адміністрування та робить виконання зобов'язань більш керованим і вимірюваним. Сильна й професійна державна адміністрація стає не просто технічним ресурсом, а базовою умовою того, що переговорний процес не буде затягуватися через внутрішню неготовність, а критерії членства та вимоги щодо імплементації *acquis* будуть виконуватися послідовно й до кінця.

Четвертим напрямом, який значною мірою визначає результативність європейської інтеграції України, є зовнішня комунікаційна політика — системна робота з громадською думкою, медіасередовищем та політичними елітами держав-членів ЄС. Попри наявність інституційного консенсусу всередині Євросоюзу щодо геополітичної доцільності розширення, у низці суспільств держав-членів зберігається відчутний скепсис, а також феномен «втоми від

розширення», що накопичувався протягом попереднього десятиліття й посилювався на тлі множинних криз у самому ЄС [129]. Динаміка громадської підтримки вступу України, за результатами порівнюваних соціологічних вимірювань упродовж війни, демонструє тенденцію до зниження рівня схвалення в міру затягування бойових дій та зростання відчуття невизначеності щодо тривалості конфлікту: якщо у 2022 році вступ України до ЄС після виконання умов підтримували близько двох третин громадян Союзу (66%), то у 2025 році частка схвалення, за даними низки опитувань, скоротилася до трохи більше половини (52%) [3]. У цих умовах Україна об'єктивно потребує не реактивної, а проактивної стратегії формування власного образу у західному інформаційному просторі, здатної нейтралізувати сумніви та переконливо просувати взаємну вигоду майбутнього членства.

Концептуально ключовим принципом такої політики має бути позиціонування України не як «проблеми», що потребує безперервного зовнішнього ресурсного підживлення, і не як пасивної «жертви війни», а як суб'єкта, який уже нині виступає активом для Європейського Союзу — з погляду безпеки, економіки, енергетики та політичної стійкості континенту. В цьому сенсі показовою є зміна риторики української дипломатії у бік підкреслення внеску України у стратегічне «перезавантаження» політики розширення: у публічних виступах українські топпосадовці, зокрема ексміністр закордонних справ Дмитро Кулеба, наголошували, що саме українська європейська спрямованість і спротив російській агресії повернули розширення до порядку денного ЄС, фактично «вивівши» Союз із тривалої інерції нерозширення [8]. У прикладному вимірі такий підхід є важливим, адже переносить увагу з логіки «допомоги Україні» на логіку «інвестування у зміцнення Європи», що психологічно та політично значно легше сприймається виборцями держав-членів.

Відповідно, центральним стрижнем комунікаційної стратегії має бути послідовний акцент на взаємній користі. Якщо в частини європейських суспільств розширення асоціюється з ризиками — бюджетними витратами, конкуренцією на ринку праці, міграційним тиском, напруженням у

сільськогосподарській політиці чи інституційною перевантаженістю — то українська комунікація повинна працювати з цими страхами не шляхом заперечення, а через їх раціоналізацію і переосмислення, показуючи, що інтеграція України створює для конкретної країни-члена відчутні вигоди. Соціологічні дані з окремих держав, зокрема Німеччини, вказують, що значна частина громадян, які схильні підтримувати розширення, пов'язують його з можливістю зміцнення економіки ЄС, посилення глобальної ролі Союзу та підвищення колективної безпеки [3]. Отже, для українських представників принципово важливо будувати публічні меседжі навколо аргументів про розширення ринків і зростання конкурентоспроможності ЄС, масштабування спільних інфраструктурних та технологічних проєктів, підвищення енергетичної стійкості та консолідацію безпекового поясу Європи.

Реалізація такого підходу потребує інтенсивної публічної дипломатії як постійної політики, а не епізодичних інформаційних кампаній. Йдеться про системне інвестування у комунікаційні канали та партнерства: взаємодію із провідними медіа, роботу з експертними спільнотами та аналітичними центрами, культурні та освітні обміни, підтримку мережевих зв'язків із лідерами думок у державах-членах, а також здатність оперативно реагувати на хвилі дезінформації та маніпуляцій, що неминуче супроводжують тему розширення. При цьому ефективність комунікації прямо залежить від її «адресності» — адаптації до національних дискурсів і політичних чутливостей. Зокрема, у Німеччині обговорення розширення часто концентрується навколо економічних наслідків, робочих місць, енергетичного переходу та безпеки. Ураховуючи це, українські дипломати, зокрема посол України в ФРН Олексій Макеєв, у своїх публічних виступах роблять акцент на взаємовигідних аспектах енергетичної співпраці та інтеграції у спільні ринки, включно з перспективами торгівлі електроенергією й посиленням стійкості енергосистем у ширшому європейському масштабі [14]. Така логіка «говорити мовою інтересів» дозволяє працювати з аргументами скептиків на їхньому ж полі, пропонуючи позитивну інтерпретацію: замість того,

щоб вступ України розглядався як тягар, він постає як джерело можливостей для держави-члена.

Окремою вимогою до комунікаційної політики є баланс емоційного та раціонального. Надмірна ставка на емоційні апеляції — лише до співчуття чи образу України як винятково жертви агресії — у довшій перспективі може продукувати втому та психологічне відсторонення, особливо в суспільствах, де внутрішні соціально-економічні проблеми стають домінантними. Натомість стратегічно більш продуктивним є меседж про Україну як майбутнього учасника спільних політик ЄС, що вже сьогодні робить внесок у безпеку та економічну стійкість Європи і поступово бере на себе відповідальність, притаманну членству. У цьому контексті доцільно підкреслювати, що навіть до формального вступу Україна фактично поглиблює інтеграцію в єдиний ринок і стандарти ЄС — через синхронізацію енергомереж, розвиток транспортної взаємопов'язаності, участь у програмах Союзу, наближення регуляторних норм у низці секторів, а також через безпекову роль України як держави, що стримує агресора на східному фланзі Європи. Саме такий підхід поступово змінює сприйняття: Україна перестає виглядати як джерело ризику й дедалі більше постає як чинник оновлення ЄС та рівноправний партнер у спільному європейському проєкті.

П'ятим напрямом, органічно пов'язаним із зовнішньою комунікацією, є системна співпраця з державами-членами ЄС і формування коаліцій політичної підтримки вступу України. Жодна хвиля розширення в історії Союзу не відбувалася автоматично: навіть за наявності формального прогресу кандидата вирішальною залишалася політична воля держав-членів, інституційно виражена через механізми Ради ЄС та Європейської Ради [13]. Саме тому завдання України полягає у тому, щоб розширювати коло союзників, конвертувати симпатію у сталі політичні зобов'язання і мінімізувати ризики блокування на етапах, де потрібна одностайність. Попри безпрецедентну європейську солідарність у протидії російській агресії, у питанні темпів і формату членства позиції держав-членів не є однорідними: частина урядів виступає послідовними «адвокатами» якнайшвидшої інтеграції України, тоді як інші демонструють обережність або

відкритий скепсис, часто зумовлений внутрішньополітичною конкуренцією, чутливістю до міграційної тематики, бюджетних дискусій чи секторних інтересів (наприклад, у сфері сільського господарства) [75].

Інструментарій коаліційної дипломатії має охоплювати як багатосторонні, так і двосторонні канали. На багатосторонньому рівні Україна вже залучена до низки регіональних форматів і політичних ініціатив, які можуть працювати як «каталізатори підтримки», оскільки створюють ефект узгодженого голосу групи держав. До таких механізмів належать співпраця в рамках Люблінського трикутника, взаємодія з партнерами асоційованого тріо, а також координація з країнами Західних Балкан, для яких тема розширення є структурно важливою і які мають значний досвід переговорних процесів. Обмін практиками з балканськими кандидатами і синхронізація позицій у дискусіях про майбутнє політики розширення здатні підсилювати аргументацію України і зменшувати спокусу окремих столиць протиставляти «українське питання» «балканському треку». Паралельно участь України в ширших дискусіях про інституційні реформи ЄС, необхідні для прийняття нових членів, дозволяє вибудовувати партнерства з державами, зацікавленими у модернізації механізмів ухвалення рішень і посиленні стратегічної суб'єктності ЄС.

На двосторонньому рівні важливою є здатність України працювати з національними інтересами кожної держави-члена, пропонуючи прагматичні пакети співпраці, які роблять підтримку України політично вигідною всередині відповідної країни. Такий підхід потребує регулярного діалогу на найвищому рівні та розуміння внутрішньої політичної логіки партнерів. Наприклад, для Румунії та Болгарії пріоритетною може бути тематика безпеки Чорноморського регіону та розвиток інфраструктурного сполучення; для Іспанії чи Італії, де рівень обізнаності суспільства про Україну може бути нижчим, важливішими стають культурні й освітні ініціативи, здатні закріпити позитивний образ України у масовій свідомості; для держав із потужними аграрними секторами особливої ваги набуває аргументація щодо перехідних періодів, механізмів адаптації і взаємовигідної модернізації ринків. Історичний досвід розширень свідчить, що

прискорення євроінтеграції кандидатів часто ставало можливим за наявності кількох впливових «адвокатів» усередині Союзу, здатних не лише підтримувати політично, а й перетворювати підтримку в інституційні рішення та коаліційні домовленості [113, 65].

Випадок з Україною уже демонструє, що широка коаліційна підтримка здатна нейтралізувати навіть поодинокі блокувальні позиції. Показовим є епізод під час саміту ЄС у грудні 2023 року, коли рішення щодо відкриття переговорів з Україною було ухвалене за підтримки переважної більшості держав-членів, а потенційна негативна позиція Угорщини була обійдена через політичний компроміс, що дозволив зберегти єдність і формально забезпечити ухвалення рішення [12]. Цей випадок демонструє принципову закономірність: за наявності консолідованої підтримки союзників процес розширення стає політично стійкішим, а можливості його блокування — значно меншими. Водночас на наступних етапах — відкриття та закриття переговорних розділів, узгодження перехідних періодів, фіналізація договору про вступ і його ратифікація — ризики зростають, адже кожен крок може ставати заручником внутрішньополітичних циклів у державах-членах. Саме тому дипломатія України має діяти на випередження: уже зараз ідентифікувати найбільш чутливі для партнерів сфери, де можуть виникати застереження, та пропонувати прагматичні механізми їх пом'якшення — від технічної допомоги й узгоджених дорожніх карт до розумних перехідних режимів і гарантій виконання зобов'язань.

Підсумовуючи, варто зазначити, що зазначені напрями є не допоміжними, а структурними елементами успішної траєкторії інтеграції. Вони безпосередньо відповідають на запитання про те, як перетворити реалістичний сценарій поступового набуття членства, окреслений вище, на політично здійснений і суспільно легітимний процес. Комплексний підхід, що одночасно поєднує незворотні внутрішні реформи, зміцнення верховенства права, інституційну спроможність та ефективну зовнішню комунікацію з мобілізацією підтримки в Європі, створює передумови для того, аби формальне виконання критеріїв членства конвертувалося в реальні політичні рішення. За умови поступового

подолання наявних викликів відкриваються перспективи розширення економічних можливостей України, поглиблення інтеграції до спільних ринків і політик ЄС ще до формального вступу та використання євроінтеграції як інструменту модернізації, довгострокової конкурентоспроможності та стійкості держави.

3.3. Постінтеграційні ефекти членства України в ЄС та перспективи прискорення інтеграційних процесів

Набуття Україною членства в Європейському Союзі доцільно розглядати не як завершальний етап євроінтеграційного процесу, а як інституційний зсув до принципово нового режиму соціально-економічного та політичного розвитку держави. Сам по собі факт членства не усуває автоматично наявних структурних диспропорцій й не забезпечує негайного зростання добробуту, проте формує стабільне рамкове середовище, здатне стати каталізатором модернізаційних процесів за умови наявності політичної волі, достатньої адміністративної спроможності та незворотності реформ. Інакше кажучи, вступ до ЄС відкриває доступ до спільних інструментів, ринків і нормативних правил Союзу, тоді як реальна ефективність їх використання визначатиметься здатністю українських інституцій діяти в умовах підвищеної відповідальності, постійного контролю та конкурентного тиску. З огляду на це постінтеграційний вимір передбачає поєднання двох аналітичних напрямів: з одного боку — оцінку довгострокових вигод і зобов'язань членства як для України, так і для Європейського Союзу, а з іншого — аналіз механізмів, що забезпечують не лише формальне завершення інтеграції, а й її практичну незворотність через інституційні механізми, фінансову умовність та глибоку залученість до спільних політик ЄС.

Одним із найбільш значущих постінтеграційних зрушень для України стане повноцінна інтеграція до системи фінансових і регуляторних інструментів Європейського Союзу, які в державах-членах традиційно виконують роль механізмів вирівнювання соціально-економічного розвитку, модернізації

інфраструктурної бази та інвестування в людський капітал. У післявступний період визначальною перевагою є не стільки сам доступ до фінансових ресурсів, скільки включення України до інституційно впорядкованої моделі розвитку, в межах якої фінансування органічно поєднується з вимогами стратегічного планування, підзвітності, незалежного аудиту та оцінки результативності політик. Практика функціонування чинних механізмів підтримки України свідчить про послідовне посилення з боку ЄС зв'язку між наданням фінансової допомоги та виконанням узгоджених політичних і адміністративних зобов'язань, що закріплює принцип умовності (conditionality) як системоутворювальний елемент відносин з країною-кандидатом і майбутнім членом Союзу. Показовим у цьому контексті є те, що рамкова архітектура інструменту Ukraine Facility на 2024–2027 роки із загальним обсягом 50 млрд євро прямо передбачає надання фінансування через механізми планування та імплементації реформ, а також можливість його коригування або призупинення у разі невиконання погоджених умов [115].

Водночас у середньо- та довгостроковій перспективі після 2027 року в експертному та політичному середовищі Європейського Союзу поступово формується консенсус щодо необхідності створення для України більш тривалого та інституційно закріпленого «фінансового мосту» в межах наступної багаторічної фінансової рамки. У матеріалах, присвячених можливій архітектурі бюджету ЄС на 2028–2034 роки, обговорюється запровадження спеціального механізму Ukraine Reserve із потенційним обсягом підтримки до 100 млрд євро, який розглядається як логічне продовження інструменту Ukraine Facility, але в ширшому бюджетному форматі та з чітким акцентом на забезпеченні довгострокової макрофінансової стабільності й повоєнної відбудови. Принципово важливим для України є те, що навіть у межах таких масштабних фінансових зобов'язань мова не йде про автоматичне або безумовне фінансування: запропоновані підходи передбачають орієнтацію на вимірювані результати, прозорі процедури розподілу ресурсів, посилений інституційний моніторинг і збереження політичної умовності, яка виконує дисциплінуючу

функцію щодо урядової політики та суттєво підвищує вартість відступу від узгодженого реформаторського курсу [9].

Економічні наслідки членства в Європейському Союзі не обмежуються розширенням доступу до фінансових ресурсів. Не менш фундаментальною перевагою є повноцінне залучення України до внутрішнього ринку ЄС, що функціонує на основі чотирьох свобод руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Уже на етапі асоціації та дії поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі було досягнуто значного рівня регуляторної конвергенції з правом ЄС і підвищено передбачуваність торговельних відносин, однак саме членство дозволяє усунути залишкові бар'єри, поглибити інтеграцію у ланцюги створення доданої вартості та суттєво посилити інвестиційну привабливість завдяки ефекту стабільних правил гри й судово-наглядового середовища, сумісного із загальноєвропейськими стандартами. У цій перспективі найбільш значущою економічною вигодою членства в довгостроковому вимірі постає не короткостроковий фінансовий імпульс, а глибинна трансформація інституційної якості економіки — перехід від ситуативних політичних рішень до системи, у якій інвестори та громадяни користуються вищим рівнем довіри до регуляторних органів, процедур публічних закупівель, правил конкуренції та механізмів захисту прав [15].

У цьому контексті особливо показовими є кількісні оцінки потенційних вигод, що ілюструють масштаб так званої «інтеграційної премії» за умови проведення послідовної та ефективної економічної політики. Так, у дослідженні Польського економічного інституту змодельовано, що в найбільш сприятливому сценарії вступ України до Європейського Союзу може супроводжуватися зростанням валового внутрішнього продукту до 26%, причому основними чинниками такого зростання визначено поглиблення торговельних зв'язків, приплив інвестицій та інтеграцію у виробничі й логістичні ланцюги ЄС. Водночас у контексті подібних моделей ключовим припущенням виступає здатність держави забезпечити сталу реформаторську траєкторію та підвищення

продуктивності, що свідчить про те, що членство функціонує передусім як мультиплікатор реформ, але не як їхня повноцінна заміна [68].

З наведеного випливає ключовий висновок для формування постінтеграційної стратегії України: повноцінна реалізація економічних вигод членства можлива лише за умови сприйняття європейських фондів, регуляторних норм і ринкових механізмів як цілісного інституційного режиму, а не як сукупності окремих фінансових ресурсів, призначених для короткострокового освоєння. У цьому контексті вимоги фінансової умовності, посиленого аудиту, прозорості процедур та систематичної оцінки результативності виступають не формою зовнішнього тиску, а інструментами зміцнення державної спроможності та інституційної довіри, без яких забезпечення стійкого економічного зростання є неможливим. Тож у поствступний період центрального значення набуває завдання інституціоналізації здатності держави до стратегічного планування політик розвитку, ефективної імплементації прийнятих рішень, вимірювання їхніх соціально-економічних ефектів і коригування інструментів у межах визначеного стратегічного курсу. У цьому контексті головна «економічна премія» членства, на нашу думку, полягає не стільки в доступі до фінансових ресурсів, скільки в інтеграції України до системи правил і практик, яка робить розвиток менш залежним від політичної кон'юнктури та більшою мірою зумовленим якістю державного управління.

У постінтеграційному вимірі членство України в Європейському Союзі набуває геополітичного та безпекового значення, співмірного з його економічними наслідками. Інтеграція України до ЄС дедалі частіше осмислюється не лише як інструмент внутрішньої трансформації, а як внесок у зміцнення загальноєвропейської стійкості та складова сучасної архітектури гарантування миру, в межах якої політика розширення розглядається не стільки як форма добросусідства, скільки як геополітична відповідь на довгострокові безпекові виклики. Саме в такій аналітичній рамці формуються публічні позиції керівництва Європейського Союзу, відповідно до яких вступ України до ЄС може трактуватися як одна з ключових гарантій безпеки, оскільки він інституційно

закріплює Україну в правовому, політичному та економічному просторі Європи й істотно звужує можливості зовнішнього примусу [126].

Регіональні політичні лідери дедалі послідовніше наголошують на тому, що подальше розширення Європейського Союзу на схід має характер безпекової необхідності. Зокрема, міністр закордонних справ Литви Кястутіс Будріс у своїх публічних заявах безпосередньо пов'язує перспективу членства України в ЄС із загальноєвропейською безпекою та розглядає її як елемент системи безпекових гарантій для самої України, акцентуючи на важливості чітких і недвозначних сигналів щодо інтеграційної перспективи з метою прискорення й підвищення ефективності реформаторських процесів [58].

Така позиція засвідчує усвідомлення того, що інтеграція України до європейського політичного простору здатна усунути так звану «сіру зону» на сході Європи, яка в минулому активно використовувалася Росією як інструмент регіональної дестабілізації. Збройна агресія Російської Федерації переконливо довело, що збереження буферного простору між Європейським Союзом та РФ створює безпосередню загрозу миру й стабільності на європейському континенті [70]. У цьому контексті повноправне членство України має забезпечити її міцне й незворотне включення до західної архітектури безпеки, істотно зменшуючи ймовірність реваншистських дій з боку зовнішніх акторів. Водночас сам процес розширення Європейського Союзу нині розглядається як геополітична необхідність, що визначає спроможність Європи діяти проактивно, а не обмежуватися реакцією на вже сформовані кризи, на що звертає увагу аналітичний звіт Центру «Нова Європа» [13]. Отже, інтеграція України сприяє зміцненню не лише її власної національної безпеки, а й колективної стійкості Європи до зовнішніх викликів.

Після набуття членства безпековий ефект для України посилюється також в інституційному вимірі. Держава долучається до спільних політик Європейського Союзу, отримує представництво в механізмах ухвалення рішень і, відповідно, можливість безпосереднього впливу на формування санкційних режимів, визначення зовнішньополітичних пріоритетів, реалізацію програм

підтримки партнерів та інструментів кризового реагування. Унаслідок цього Україна переходить від ролі переважно «об'єкта» політики сусідів до статусу повноправного «суб'єкта» європейського політичного процесу. Така трансформація має не лише символічне, а й практичне значення, оскільки інтеграція в єдині процедури ухвалення рішень підвищує узгодженість дій держав-членів, зменшує ризики фрагментації підходів і сприяє більш системному стримуванню агресора за допомогою дипломатичних, економічних та технологічних інструментів. У ширшому контексті це формує ефект, який можна охарактеризувати як «ліквідацію стратегічного вакууму» на східному фланзі Європи: простір, у якому безпекові ризики накопичувалися внаслідок політичної невизначеності, поступається місцем розширенню зони спільного правового порядку, що замінює домінування сили системою інституційних правил.

Окремої уваги заслуговує комплементарність європейської та євроатлантичної інтеграції України. Хоча Європейський Союз не є військовим альянсом, у відповідь на трансформацію безпекового середовища він послідовно розвиває власні оборонно-промислові спроможності, механізми координації та інструменти підтримки партнерів, водночас синхронізуючи ці зусилля з діяльністю НАТО [59]. У поствступній перспективі Україна здатна посилити цей процес як держава з унікальним досвідом ведення сучасної війни, сформованими оборонними компетенціями та об'єктивною потребою модернізації оборонного сектору відповідно до стандартів прозорості, конкуренції та технологічної сумісності. Саме в цьому проявляється взаємовигідний характер розширення: Україна отримує інституційний «щит» і глибоку політичну інтегрованість у європейський простір, тоді як Європейський Союз зміцнює власну стратегічну суб'єктність, розширює межі стабільності та підвищує стійкість до зовнішнього ревізіонізму. У такому сенсі вступ України постає як інвестиція в безпеку обох сторін і водночас як механізм, що робить повернення до довоєнної моделі «периферійної невизначеності» політично й інституційно неможливим [13].

Європейська інтеграція зумовлює глибокі соціокультурні та інституційні трансформації в державі-кандидаті, сприяючи закріпленню європейських цінностей і стандартів не лише на нормативному рівні, а й у повсякденній практиці функціонування публічної влади та суспільства загалом. У цьому контексті ключовим виміром змін є трансформація системи державної служби та публічного управління відповідно до європейських стандартів належного врядування. Україна вже перебуває у процесі впровадження Принципів належного врядування SIGMA, розроблених Організацією економічного співробітництва та розвитку спільно з Європейським Союзом, які передбачають формування професійної, політично нейтральної, підзвітної та орієнтованої на потреби громадян публічної адміністрації. Набуття членства в ЄС означатиме остаточну інституційну консолідацію цих стандартів, оскільки реформа державного управління є однією з базових умов переговорного процесу та структурною передумовою ефективної участі в механізмах Союзу. У статусі держави-члена Україна буде зобов'язана не лише досягати, а й постійно підтримувати високий рівень якості публічних послуг, прозорість адміністративних процедур і доступність управлінських рішень, що, у свою чергу, сприятиме зростанню довіри громадян до державних інституцій. Водночас інтеграція до ЄС актуалізує потребу в залученні та утриманні у державному секторі висококваліфікованих кадрів на основі принципу заслуг, здатних реалізовувати складні міжсекторальні політики розвитку [56]. Отже, європейська інтеграція веде до формування нової культури державного управління, заснованої на сервісній орієнтації, результативності та підзвітності, у межах якої діяльність органів влади перебуває під контролем незалежних регуляторів, аудиторських інституцій, громадянського суспільства, а в перспективі — і європейських наглядових механізмів.

Не менш значущими є зміни у правовій сфері та трансформація повсякденних соціальних практик. Європейська правова культура базується на принципах верховенства права, поваги до прав людини, незалежності судової влади та нульової толерантності до корупції. У процесі наближення до членства

Україна вже здійснила масштабну адаптацію національного законодавства до права ЄС, імплементувавши понад 60 відсотків *acquis communautaire* у період з 2014 по 2022 рік [5]. Повноправне членство означатиме інтеграцію української правової системи до єдиного європейського правового простору, зокрема через поширення юрисдикції Суду Європейського Союзу у визначених сферах. Це матиме довгостроковий вплив на практику правозастосування, сприяючи утвердженню однакових для всіх правил гри, зменшенню політичного втручання у правосуддя та формуванню сталої нетерпимості до корупційних практик, кумівства й порушень стандартів захисту прав споживачів та довкілля. Важливо підкреслити, що європейська інтеграція не обмежується формальним зближенням законодавства, а передбачає глибше проникнення європейських норм і цінностей у соціальні звички та моделі поведінки [51]. Йдеться про формування нових неформальних норм — від стандартів службової етики до екологічної відповідальності та споживчої культури, які поступово стають частиною суспільного консенсусу.

Соціальні ефекти членства в Європейському Союзі також проявлятимуться через суттєве розширення можливостей для громадян. Реалізація свободи пересування в межах ЄС надасть українцям право вільно проживати, навчатися та працювати на території інших держав-членів без додаткових обмежень. Уже сьогодні мільйони громадян України отримали практичний досвід життя в країнах Європейського Союзу завдяки безвізовому режиму та механізмам тимчасового захисту, запровадженим у відповідь на повномасштабну війну, що сприяло активному обміну соціальними практиками, професійними навичками та ціннісними орієнтаціями. Після вступу ці процеси набудуть системного характеру: молодь отримає повний доступ до освітніх програм ЄС, наукова спільнота — до загальноєвропейських дослідницьких ініціатив, а український бізнес — до європейських мереж співпраці та фінансових інструментів розвитку. Зростатиме інтенсивність горизонтальних контактів на рівні місцевих громад, освітніх і культурних обмінів, що сприятиме глибшій інтеграції українського суспільства до спільного європейського простору не лише інституційно, а й

ментально. У довгостроковій перспективі це змінюватиме уявлення громадян про взаємовідносини з державою, посилюватиме очікування щодо якості публічних послуг, дотримання прав людини та стандартів повсякденного життя. У цьому сенсі європейська інтеграція формує не лише нові правила управління, а й нові соціальні практики — від процедур ухвалення рішень у публічних інституціях до стандартів поведінки в міському просторі. Саме ці соціокультурні зміни можна розглядати як один із найглибших і найцінніших ефектів членства, оскільки вони створюють фундамент незворотності європейського розвитку України.

Узагальнення основних постінтеграційних ефектів членства України в Європейському Союзі доцільно представити у вигляді таблиці (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Постінтеграційні ефекти членства України в ЄС

Сфера	Основні ефекти	Ключові механізми реалізації
Економічна	Зростання ВВП, інвестицій, інтеграція в ринки	Внутрішній ринок ЄС, фонди ЄС, DCFTA
Інституційна	Підвищення якості державного управління	Conditionality, SIGMA, імплементація acquis
Безпекова	Зміцнення стабільності та геополітичної позиції	Участь у політиках ЄС, інтеграція у безпековий простір
Соціальна	Мобільність, освіта, нові соціальні практики	Свобода руху, програми ЄС, обміни
Правова	Верховенство права, незалежність судів	Адаптація законодавства, юрисдикція права ЄС

Джерело: складено автором на основі матеріалу, наведеному в підрозділі.

Отже, європейська інтеграція не завершується формальним вступом, а відкриває тривалий етап структурної трансформації держави, у межах якого економічні, безпекові та соціокультурні зміни взаємно підсилюють одне одного. Членство формує стабільне інституційне середовище для модернізації економіки

й публічного управління, посилює фінансову та політичну умовність як механізм незворотності реформ і водночас інтегрує Україну до системи колективного ухвалення рішень ЄС, істотно зменшуючи ризики зовнішнього тиску та стратегічної невизначеності. У довгостроковій перспективі ключова цінність членства полягає не лише в доступі до ресурсів чи ринків, а у залученні України до спільного простору правил, цінностей і практик, які роблять розвиток менш залежним від політичної кон'юнктури та закладають стійкий фундамент для прискорення європейських трансформацій у післявступний період.

Висновки до розділу 3

Стратегічні перспективи інтеграції України до Європейського Союзу визначаються поєднанням внутрішньої реформаторської спроможності держави та готовності самого ЄС до інституційного й політичного оновлення в умовах нової геополітичної реальності. За цих умов членство не може розглядатися як автоматичний результат формального виконання критеріїв, а залежить від послідовності реформ, поетапності інтеграції та взаємної адаптації сторін. Саме тому сценарний підхід є найбільш адекватним для оцінки перспектив вступу, оскільки дозволяє врахувати безпекову невизначеність, складність післявоєнної трансформації та політичну динаміку в самому ЄС. Часові межі членства визначаються не календарними орієнтирами, а досягненням реальних результатів у сфері верховенства права, інституційної спроможності та економічної адаптації.

Порівняння сценаріїв свідчить, що швидке набуття членства можливе лише за винятково сприятливих умов, тоді як найбільш імовірною є поетапна інтеграція із поступовим залученням України до політик і ринків ЄС до формального вступу. Така модель відповідає сучасній логіці розширення, поєднуючи жорстку умовність із інституційною гнучкістю. Водночас зберігається ризик затягування переговорного процесу, що підкреслює

залежність інтеграції не лише від України, а й від політичної волі самого Європейського Союзу.

Успішна інтеграція потребує формування стійкої моделі державної політики, заснованої на незворотності реформ, реальному верховенстві права та інституційній ефективності. ЄС дедалі більше орієнтується не на формальні кроки, а на доведений практичний результат, що робить ключовим формування послідовного «послужного списку» реформ. Водночас важливого значення набуває зовнішня комунікація України, спрямована на формування підтримки серед держав-членів і закріплення сприйняття України як майбутнього активу ЄС.

Членство в Європейському Союзі не є завершенням трансформації, а означає перехід до нової моделі розвитку, заснованої на спільному правовому та інституційному просторі. Його ефект полягає у створенні стабільного середовища для модернізації, доступі до ресурсів і включенні до системи спільного регулювання, де відповідальність і конкуренція є невід'ємними елементами. У безпековому вимірі інтеграція України сприятиме зміцненню стійкості Європи та закріпленню України в європейському політичному просторі.

Соціокультурний вимір членства пов'язаний із закріпленням стандартів належного врядування, правової культури та довіри до інституцій, що забезпечує глибинну незворотність європейського курсу. У підсумку інтеграція України до ЄС постає як процес подвійної трансформації — внутрішньої модернізації держави та одночасного оновлення самого Європейського Союзу, що робить її одним із ключових чинників розвитку сучасного європейського проєкту.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі здійснено комплексне дослідження умов, викликів і перспектив вступу України до Європейського Союзу в контексті сучасної політики розширення. На основі проведеного теоретичного, нормативно-правового та прикладного аналізу сформовано низку науково обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій, що відповідають поставленій меті та визначеним завданням дослідження.

1. Визначено, що процес європейської інтеграції та розширення Європейського Союзу має комплексну природу та не може бути пояснений у межах однієї теоретичної моделі. Обґрунтовано, що неофункціоналізм, інтерговерменталізм і теорія багаторівневого врядування відображають різні, але взаємодоповнювальні аспекти інтеграційного процесу. Неофункціоналізм пояснює механізми поступового поглиблення інтеграції через spillover-ефекти та посилення ролі наднаціональних інституцій, інтерговерменталізм акцентує на ключовій ролі держав-членів і політичної волі в ухваленні рішень щодо розширення, а багаторівневе врядування демонструє складну систему взаємодії між наднаціональними, національними та субнаціональними акторами. Встановлено, що еволюція політики розширення ЄС від економічно орієнтованих хвиль до геополітично зумовлених процесів свідчить про трансформацію самого Союзу від економічного об'єднання до політичного та ціннісного проєкту.

2. Проаналізовано, що нормативно-правові засади членства в Європейському Союзі формують складну багаторівневу систему вимог, яка поєднує положення установчих договорів, політичні критерії та інструменти практичної імплементації. Встановлено, що стаття 49 Договору про Європейський Союз визначає загальну правову процедуру вступу, тоді як Копенгагенські критерії конкретизують вимоги до політичної стабільності, функціонування ринкової економіки та здатності виконувати зобов'язання членства. Обґрунтовано, що *acquis communautaire* виступає ключовим елементом

інтеграції, оскільки передбачає повне включення держави-кандидата до правового простору ЄС. Доведено, що оновлена методологія розширення 2020 року суттєво трансформувала процес вступу, посиливши його політичний характер, запровадивши кластерний підхід до переговорів, принцип зворотності та підвищену увагу до фундаментальних реформ, що підвищує вимоги до якості та сталості трансформацій у державах-кандидатах.

3. Встановлено, що сучасний стан інтеграції України до Європейського Союзу характеризується переходом від формату асоційованого партнерства до практичної фази підготовки до членства. Визначено, що виконання Угоди про асоціацію забезпечило значний рівень правового та економічного зближення з ЄС, створивши основу для подальшої інтеграції. Проаналізовано результати оцінок Європейської комісії, які підтверджують прогрес України у сфері антикорупційної політики, судової реформи, функціонування інституцій та адаптації законодавства, водночас вказуючи на необхідність подальшого зміцнення інституційної спроможності та забезпечення практичної ефективності реформ. Доведено, що євроінтеграція України набуває системного характеру, поєднуючи імплементацію *acquis*, секторальну інтеграцію та поступове включення до внутрішніх політик ЄС.

4. Виявлено, що ключові виклики на шляху членства України мають комплексний характер і охоплюють політико-правові, економічні та безпекові аспекти. Обґрунтовано, що визначальними перешкодами залишаються проблеми забезпечення верховенства права, стабільності антикорупційних інституцій, незалежності судової системи та ефективності публічного управління. Встановлено, що економічні виклики пов'язані з необхідністю відновлення держави після війни, структурної модернізації економіки та адаптації до конкурентного середовища внутрішнього ринку ЄС. Особливу увагу приділено безпековому чиннику, який у випадку України набуває ключового значення, оскільки інтеграція відбувається в умовах повномасштабної війни. Доведено, що цей фактор не лише ускладнює процес вступу, але й змінює підходи ЄС до політики розширення, посилюючи її геополітичний вимір.

5. Проаналізовано, що досвід Республіки Кіпр демонструє можливість інтеграції до Європейського Союзу в умовах неврегульованого територіального конфлікту за рахунок застосування гнучких правових механізмів. Встановлено, що вступ Кіпру супроводжувався призупиненням дії *acquis communautaire* на непідконтрольних територіях, що дозволило поєднати політичне рішення про розширення з юридичними обмеженнями. Водночас обґрунтовано, що кіпрський прецедент має обмежену застосовність до України через суттєві відмінності у масштабах конфлікту, рівні безпекових загроз та геополітичному контексті. Доведено, що досвід Кіпру слід розглядати не як універсальну модель, а як приклад гнучкості правових механізмів ЄС у виняткових обставинах.

6. Обґрунтовано, що перспективи членства України в Європейському Союзі доцільно оцінювати через сценарний підхід, який дозволяє врахувати різні траєкторії розвитку інтеграційного процесу. Визначено, що найбільш імовірною є модель поетапної інтеграції, яка передбачає поступове залучення України до внутрішніх політик і ринків ЄС до моменту формального вступу. Обґрунтовано, що прискорений сценарій можливий лише за умов поєднання швидкого завершення війни, інтенсивних реформ і політичної єдності держав-членів ЄС, тоді як песимістичний сценарій пов'язаний із ризиком затягування переговорного процесу. Запропоновано рекомендації щодо оптимізації інтеграційного процесу, які включають забезпечення незворотності реформ, посилення інституційної спроможності, формування доведеного результату у сфері верховенства права, активізацію зовнішньої комунікації та зміцнення коаліцій підтримки серед держав-членів ЄС.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади України при формуванні та реалізації політики європейської інтеграції, зокрема в переговорному процесі щодо вступу до ЄС, розробці стратегічних документів та координації реформ. Запропоновані рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності імплементації *acquis communautaire*, удосконалення інституційної взаємодії з Європейським Союзом та посилення позицій України у процесі розширення.

Наукове значення роботи полягає у поглибленні теоретичного осмислення політики розширення Європейського Союзу та уточненні особливостей інтеграції держави-кандидата в умовах воєнного конфлікту. Отримані результати можуть бути використані у подальших дослідженнях європейської інтеграції, публічного управління та міжнародних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н., Кінка С., Шатов В. Перспективи вступу України до ЄС: сценарії, виклики та значення. *The Ukrainian Review*. 2025. URL: <https://theukrainianreview.info/uk/perspektyvy-vstupu-ukrayiny-do-yes-sczenariyi-vyklyky-ta-znachennya/> (дата звернення: 12.01.2026).
2. Брич Я., Прибора Б. Ukraine's Long Road Back Home: Where Does Ukraine Stand in Aligning Its Laws with the Acquis Communautaire? URL: <https://queritius.com/ukraines-long-road-back-home-where-does-ukraine-stand-in-aligning-its-laws-with-the-acquis-communautaire/> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Вознюк М. Проблеми інтеграції України в ЄС. Комунікація, що формує консенсус. URL: <https://voxukraine.org/problemy-integratsiyi-ukrayiny-v-yes-komunikatsiya-shho-formuye-konsensus> (дата звернення: 15.01.2026).
4. Досвід країн-кандидатів на членство в ЄС та України щодо інституційної спроможності та реалізації державної політики європейської інтеграції. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/Mignarodna%20dijalnist/2-dosvid-krain-kandydativ-na-chlenstvo-v-eu-2.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
5. Європейська інтеграція України. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/euintegration/> (дата звернення: 21.01.2026).
6. ЄС і країни-кандидати мають бути готовими до розширення Євросоюзу до 2030 року — Мішель. URL: <https://suspilne.media/560611-es-i-kraini-kandidati-maut-buti-gotovimi-do-rozsirennja-evrosouzu-do-2030-roku-misel/> (дата звернення: 12.01.2026).
7. Кандидат Check-5: де Україна перебуває у виконанні 7 рекомендацій ЄС. URL: <https://neweurope.org.ua/analytics/kandydat-check-5-de-ukrayina-perebuvaye-u-vykonanni-7-rekomendatsij-yes/> (дата звернення: 27.10.2025).
8. Кулеба: Україна витягнула ЄС зі стану «коми нерозширення». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/5/7176855/> (дата звернення: 15.01.2026).

9. Маршалок Т. Україна і бюджет ЄС на 2028-2034 роки — глибока інтеграція, але поки без членства. *Вокс Україна*. 2025. URL: <https://voxukraine.org/ukrayina-i-byudzhnet-yes-na-2028-2034-roky-glyboka-integratsiya-ale-poky-bez-chlenstva> (дата звернення: 21.01.2026).

10. Мінфін: У Звіті Єврокомісії відзначено значний прогрес України за переговорними розділами «Митний союз» та «Оподаткування». URL: https://mof.gov.ua/uk/news/the_european_commission_enlargement_report_notes_ukraines_good_progress_in_the_negotiating_chapters_on_customs_union_and_taxation-4866 (дата звернення: 27.10.2025).

11. Опубліковано Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2023 рік. 2024. URL: <https://center.gov.ua/opublikovano-zvit-pro-vikonannya-ugody-pro-asocziacziyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes-za-2023-rik/> (дата звернення: 27.10.2025).

12. Орбан підтвердив, що не був присутній на голосуванні за початок переговорів з Україною. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/12/14/7175596/> (дата звернення: 15.01.2026).

13. Посилюючи динаміку: безпека та реформи як ключові рушії розширення ЄС. URL: <https://neweurope.org.ua/analytics/en-harnessing-momentum-security-and-reforms-as-the-driving-force-of-the-eu-s-enlargement/> (дата звернення: 15.01.2026).

14. Посол Makeєв пояснив, чому німці можуть бути зацікавлені в членстві України в Євросоюзі. URL: <https://zn.ua/ukr/europe/posol-makejev-pojasniv-chomu-nimtsi-mozhut-buti-zatsikavleni-v-chlenstvi-ukrajini-v-jevrosojuzi.html> (дата звернення: 15.01.2026).

15. Рабінович М. Участь у внутрішньому ринку як етап процесу вступу України до ЄС. Вільне пересування осіб. *Вокс Україна*. 2024. URL: <https://voxukraine.org/uchast-u-vnutrishnomu-rynku-yak-etap-protsesu-vstupu-ukrayiny-do-yes-vilne-peresuvannya-osib> (дата звернення: 12.01.2026).

16. Рейтинг євроінтеграції-2024: як звіт ЄС став сигналом тривоги для України та інших кандидатів. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/11/2/7197507/> (дата звернення: 15.01.2026).
17. 1980–1986 Enlargement to the south and the Single European Act. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/cd165215-8327-4583-922d-58a974e65ca5> (дата звернення: 19.10.2025).
18. A blueprint for the future. The history and stories which explain how the long-term EU budget works for Europe. URL: <https://www.consilium.europa.eu/sk/eu-budget-story/> (дата звернення: 19.10.2025).
19. A new approach to EU enlargement. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649332/EPRS_BRI%282020%29649332_EN.pdf (дата звернення: 13.10.2025).
20. About UNFICYP. URL: <https://minusma.unmissions.org/en/unficyp/unficyp-overview> (дата звернення: 07.12.2025).
21. Accession criteria (Copenhagen criteria). URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html> (дата звернення: 12.10.2025).
22. Accession document. Subject: General EU position Ministerial meeting opening the Intergovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union (Luxembourg, 25 June 2024). URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
23. Accession Through War? Ukraine and the EU: In Conversation with Roman Petrov. URL: <https://revdem.ceu.edu/2023/05/23/accession-through-war-ukraine-and-the-eu-in-conversation-with-roman-petrov/> (дата звернення: 07.12.2025).

24. Accession to the EU. European Commission - Enlargement - Accession to the EU. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary-old/accession-eu_en (дата звернення: 12.10.2025).

25. Acquis. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html> (дата звернення: 12.10.2025).

26. Association agreement with Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/association-agreement-with-ukraine.html> (дата звернення: 27.10.2025).

27. Bastasin C. Want Ukraine in the EU? You'll have to reform the EU, too. 2023. URL: <https://www.brookings.edu/articles/want-ukraine-in-the-eu-youll-have-to-reform-the-eu-too/> (дата звернення: 04.11.2025).

28. Bayer L. EU on charm offensive in Ukraine as Hungary blocks Kyiv's accession. *Reuters*. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-charm-offensive-ukraine-hungary-blocks-kyivs-accession-2025-09-30/> (дата звернення: 27.10.2025).

29. Bendarzsevszkij A. Impacts of Ukraine's accession on the EU and its member states. *Europeum*. 2025. URL: https://www.europeum.org/wp-content/uploads/Ukraine-accession_tvpaper_FINAL.pdf (дата звернення: 12.01.2026).

30. Bergman J., Niemann A. Chapter 11: Theories of European Integration. 2015. URL: https://internationale.politik.uni-mainz.de/files/2012/10/BergmannNiemann_Theories-of-European-Integration_final-version-00000003.pdf (дата звернення: 05.10.2025).

31. Besch S., Ciaramella E. Ukraine's Accession Poses a Unique Conundrum for the EU. 2023. <https://carnegieendowment.org/research/2023/10/ukraines-accession-poses-a-unique-conundrum-for-the-eu?lang=en>.

32. Between accession and occupation: the dilemma of Ukraine's EU membership. URL: <https://www.eunews.it/en/2025/11/24/ue-ukraine-enlargement-dilemma/> (дата звернення: 07.12.2025).

33. Bickerton C. J., Hodson D., Puetter U. The New Intergovernmentalism: European Integration in the Post-Maastricht Era. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 2014. Т. 53, № 4. С. 703–722. URL: <https://doi.org/10.1111/jcms.12212> (дата звернення: 05.10.2025).
34. Bulana O., Holubytska M. Ukraine's Path to the EU: Reform, Resilience, and the Politics of Enlargement. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/796-ukraine-s-path-to-the-eu-reform-resilience-and-the-politics-of-enlargement> (дата звернення: 04.11.2025).
35. Can the EU Afford to Wait? Why Ukraine's Membership Is a Strategic Imperative. URL: <https://www.publicinternationallawandpolicygroup.org/lawyer-justice-blog/2025/5/28/can-the-eu-afford-to-wait-why-ukraines-membership-is-a-strategic-imperative> (дата звернення: 04.11.2025).
36. Commission proposes to integrate Ukraine into the EU Roaming area in 2026. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1519 (дата звернення: 27.10.2025).
37. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *Enhancing the accession process – A credible EU perspective for the Western Balkans*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0057> (дата звернення: 12.10.2025).
38. Corruption Perceptions Index. Ukraine. 2024. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024/index/ukr> (дата звернення: 04.11.2025).
39. Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process - Albania and the Republic of North Macedonia. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/25/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process> (дата звернення: 12.10.2025).
40. Cyprus: Storms in the Med blow towards Europe. *Chatham House*. URL: <https://www.chathamhouse.org/1998/02/cyprus-storms-med-blow-towards-europe> (дата звернення: 07.12.2025).

41. Dabrowski M., Moffat L. L. The changing dynamics of the Western Balkans on the road to European Union membership: an update. *Bruegel*. 2024. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/changing-dynamics-western-balkans-road-european-union-membership-update> (дата звернення: 12.01.2026).
42. Darvas Z. et al. Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications, Bruegel Policy Brief No. 05/2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/381514181_Ukraine's_path_to_European_Union_membership_and_its_long-term_implications_Bruegel_Policy_Brief_No_052024 (дата звернення: 04.11.2025).
43. Document 12003T/PRO/10. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:12003T/PRO/10> (дата звернення: 07.12.2025).
44. Dreven V. Lessons from the Cypriot EU Accession process for the Occupied Regions in Georgia, Moldova, and Ukraine. URL: <https://hagueresearch.org/lessons-from-cypriot> (дата звернення: 07.12.2025).
45. Drew C., Sriskandarajah D. EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/eu-enlargement-2007-no-warm-welcome-labor-migrants> (дата звернення: 12.01.2026).
46. Duff A. How to fast-track Ukraine's membership of the European Union. URL: <https://www.epc.eu/publication/-Ukraines-membership-EU-6230b8/> (дата звернення: 12.01.2026).
47. Edoardo de Silva. Croatia's Road to Joining the EU. URL: <https://revolve.media/features/croatias-road-to-joining-the-eu> (дата звернення: 19.10.2025).
48. EU accession process step by step. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf (дата звернення: 13.10.2025).
49. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external

relations, 23 June 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/> (дата звернення: 04.11.2025).

50. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. URL: https://www.ecas.europa.eu/sites/default/files/tradoc_150981.pdf (дата звернення: 27.10.2025).

51. ЕУКраїна: про євроінтеграцію простими словами. URL: <https://www.vin.gov.ua/news/eukraina/33564-eukraina-pro-ievrointehratsiju-prostymy-slovamy-2> (дата звернення: 21.01.2026).

52. Fit for the future? Franco-German group presents ideas on EU reforms. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europe/cooperation-in-europe/2617320-2617320?isLocal=false&isPreview=false> (дата звернення: 04.11.2025).

53. Fleeing Ukraine: Your rights in the EU. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-your-rights-eu_en (дата звернення: 12.01.2026).

54. From 6 to 27 members. *European Comission*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/6-27-members_en (дата звернення: 19.10.2025).

55. G7: Joint declaration of support for Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/07/12/g7-joint-declaration-of-support-for-ukraine/> (дата звернення: 04.11.2025).

56. General information about the reform. What is PAR? URL: <https://eu4par.eu/en/public-administration-reform/general-information-about-the-reform/> (дата звернення: 21.01.2026).

57. Genini D. How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy. *Yearbook of European Law*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1093/yel/yeaf003> (дата звернення: 04.11.2025).

58. Gitanas Nausėda: ES plėtra – svarbiausias Europos geopolitinis instrumentas. URL: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2770312/gitanas-nauseda-es-pletra-svarbiausias-europos-geopolitinis-instrumentas> (дата звернення: 21.01.2026).

59. Gomza I. Formation of New European Security Architecture amid Changing US Policy. URL: https://www.kas.de/documents/d/ukraine/gomza_european_security_architecture_eng (дата звернення: 21.01.2026).

60. Green Line Regulation. URL: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/regional-and-urban-policy/green-line-regulation_en (дата звернення: 07.12.2025).

61. Hodson D. The New Intergovernmentalism and the Euro Crisis: A Painful Case?. *SSRN Electronic Journal*. 2019. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3412326> (дата звернення: 05.10.2025).

62. Hooghe L., Marks G. The neo-functionalists were (almost) right: politicization and European integration. 2006. URL: https://hooghe.web.unc.edu/wp-content/uploads/sites/11492/2016/10/hooghe.marks_neofunctionalists.may2006.pdf (дата звернення: 05.10.2025).

63. Hooghe L., Marks G. N. Types of Multi-Level Governance. *SSRN Electronic Journal*. 2002. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.302786> (дата звернення: 05.10.2025).

64. How EU enlargement works. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/how-enlargement-works/> (дата звернення: 12.10.2025).

65. Juzová J. The V4 and EU Enlargement. Advocates With Limited Influence? URL: <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-12/Juzova%20-%20V4%20and%20enlargement%20-%20report.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).

66. Karjalainen T. EU enlargement in wartime Europe. Three dimensions and scenarios. URL: https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2023/10/wp136_eu-enlargement-in-wartime-europe.pdf (дата звернення: 12.01.2026).

67. Kleine M., Pollack M. Liberal Intergovernmentalism and Its Critics. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. 2018. Т. 56, № 7. С. 1493–1509. URL: <https://doi.org/10.1111/jcms.12803> (дата звернення: 05.10.2025).
68. Kurasinska L. Ukraine's EU Accession May Boost GDP By 26%, Polish Study Says. 2025. URL: <https://www.forbes.com/sites/lidiakurasinska/2025/06/30/ukraines-eu-accession-may-boost-gdp-by-26-polish-study-says/> (дата звернення: 21.01.2026).
69. Lehne S. A Reluctant Magnet: Navigating the EU's Absorption Capacity. 2023. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2023/09/a-reluctant-magnet-navigating-the-eus-absorption-capacity?lang=en> (дата звернення: 12.01.2026).
70. Lehne S., Nechev Z., Grievesson R. Access Before Accession: Rethinking the EU's Gradual Integration. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2025/08/access-before-accession-rethinking-the-eus-gradual-integration?lang=en> (дата звернення: 21.01.2026).
71. Leppert R. How exactly do countries join the EU? 2022. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/07/26/how-exactly-do-countries-join-the-eu/> (дата звернення: 12.01.2026).
72. Leuffen D., Rittberger B., Schimmelfennig F. Intergovernmentalism. *Integration and Differentiation in the European Union*. Cham, 2022. С. 63–88. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-76677-1_3 (дата звернення: 05.10.2025).
73. McGowan L. Theorising European Integration: revisiting neofunctionalism and testing its suitability for explaining the development of EC competition policy? *European Integration online Papers*. 2007. URL: <https://eiop.or.at/eiop/pdf/2007-003.pdf>.
74. Moravcsik A. The European constitutional compromise and the neofunctionalist legacy. *Journal of European Public Policy*. 2005. Т. 12, № 2. С. 349–386. URL: <https://doi.org/10.1080/13501760500044215> (дата звернення: 05.10.2025).

75. Morina E. Accelerate the accessions: Why faster is better in EU enlargement policy. URL: <https://ecfr.eu/publication/accelerate-the-accessions-why-faster-is-better-in-eu-enlargement-policy/> (дата звернення: 15.01.2026).

76. Multilevel Governance. URL: <https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/Multilevel-Governance> (дата звернення: 05.10.2025).

77. Mutual defence clause. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/mutual-defence-clause.html> (дата звернення: 04.11.2025).

78. Niemann A., Ioannou D. European economic integration in times of crisis: a case of neofunctionalism?. *Journal of European Public Policy*. 2015. Т. 22, № 2. С. 196–218. URL: <https://doi.org/10.1080/13501763.2014.994021> (дата звернення: 05.10.2025).

79. Niemann A., Lefkofridi Z., Schmitter P. C. 3. Neofunctionalism. *European Integration Theory*. 2018. С. 43–63. URL: <https://doi.org/10.1093/hepl/9780198737315.003.0003> (дата звернення: 05.10.2025).

80. Official Journal of the European Union. Article 49. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016M049> (дата звернення: 12.10.2025).

81. Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/opinion-ukraines-application-membership-european-union_en (дата звернення: 27.10.2025).

82. Orbán does not believe Ukraine will join EU while at war. URL: https://www.yahoo.com/news/orb-n-does-not-believe-104529695.html?guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAKibmbTnPROauWoluhzyz4gxq9osd56V3h0p9QCPOhz5Yb6nCttESKIEGC_kCQMPm5wrMVTs3vsvoVOxF8uidEW6fIEqJpD33335_0ZCUmHI1eXDJEUhWAgT1MrtAp8KNCX6ArL8pMqqDZF1F79oZDYUBpNmr4_CwqsQajec8SBe (дата звернення: 04.11.2025).

83. Petrov R. Bumpy Road of Ukraine Towards the EU Membership in Time of War: “Accession Through War” v “Gradual Integration”. URL:

<https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/bumpy-road-ukraine-towards-eu-membership-time-war> (дата звернення: 04.11.2025).

84. Popescu-Zamfir O. To Make Enlargement Happen, the EU Must Reform. URL: <https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2024/02/to-make-enlargement-happen-the-eu-must-reform?lang=en> (дата звернення: 12.01.2026).

85. Prodromou E. H. Revisiting the Helsinki Gamble on Cyprus. URL: <https://www.wilsoncenter.org/publication/revisiting-the-helsinki-gamble-cyprus> (дата звернення: 07.12.2025).

86. Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus. *United Nations Security Council*. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S2004437.pdf> (дата звернення: 07.12.2025).

87. Revised enlargement methodology: Questions and Answers. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/revised-enlargement-methodology-questions-and-answers-2020-02-05_en (дата звернення: 13.10.2025).

88. Rosamond B. The uniting of Europe and the foundation of EU studies: Revisiting the neofunctionalism of Ernst B. Haas. *Journal of European Public Policy*. 2005. T. 12, № 2. С. 237–254. URL: <https://doi.org/10.1080/13501760500043928> (дата звернення: 05.10.2025).

89. Second enlargement: Greece. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76dfd066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/4a6854b3-62e2-4e41-aba6-9ccf2cf5a859> (дата звернення: 19.10.2025).

90. Sectoral policy integration in advance of accession – an alternative or complement to the Staged Accession model? Open Society Foundations. July 2023. URL: <https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2023/08/Sectoral-policy-integration-in-advance-of-accession.pdf> (дата звернення: 27.10.2025).

91. Shea J. An EU to cover the whole of Europe: the Union embarks on its greatest enlargement challenge ever. 2023. URL: <https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-an-eu-to-cover-the-whole->

[of-europe-the-union-embarks-on-its-greatest-enlargement-challenge-ever/](#) (дата звернення: 19.10.2025).

92. Sotiropoulou M. Cyprus: 20 years of membership of the European Union, between singularities and a theatre of geopolitical oppositions. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/759-cyprus-20-years-of-membership-of-the-european-union-between-singularities-and-a-theatre-of-geopolitical-oppositions> (дата звернення: 07.12.2025).

93. Steps towards joining. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/steps-towards-joining_en (дата звернення: 13.10.2025).

94. Stratulat C. Brussels's "Plan B" on Ukraine hides a deeper problem: Europe's lack of will. URL: <https://www.epc.eu/publication/brusselss-plan-b-on-ukraine-hides-a-deeper-problem-europes-lack-of-will/> (дата звернення: 27.10.2025).

95. Taşpınar Ö. Cyprus and the NATO-EU Divide. URL: <https://www.brookings.edu/articles/cyprus-and-the-nato-eu-divide/> (дата звернення: 07.12.2025).

96. The accession of Portugal. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/80bdbed0-3c45-4c93-a3e2-f822c56f0a53> (дата звернення: 19.10.2025).

97. The accession of Spain and Portugal. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/d4c04734-67dc-4e67-8168-1f996b10672f> (дата звернення: 19.10.2025).

98. The accession of Spain. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/15bb0adb-1ff0-4299-b0aa-a9563ce40459> (дата звернення: 19.10.2025).

99. The enlargements of the European Union. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit->

[content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/e1e50a8d-abf0-42df-8c21-e7c4d5da676a](#) (дата звернення: 19.10.2025).

100. The European Commission Assessed Ukraine's Reform Progress for 2025. URL: <https://opora.ua/en/eu/the-european-commission-assessed-ukraine-s-reform-progress-for-2025-25853> (дата звернення: 15.01.2026).

101. The fifth enlargement. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/3fb50eae-9f19-4d5b-abb3-1a3216bbb485> (дата звернення: 19.10.2025).

102. The fifth enlargement. The accession negotiations. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/36e04e77-fc2f-4992-b6ff-70424d431dc5> (дата звернення: 19.10.2025).

103. The fifth enlargement. The accession of the 10 new Member States and the adaptation of the Union's institutions. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/96993ede-ff72-4c09-8102-7ba25a11f5fc> (дата звернення: 19.10.2025).

104. The fifth enlargement. The Treaty of Accession and ratifications. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/137a15ee-65e7-47ef-81d4-d31a1005af06> (дата звернення: 19.10.2025).

105. The first enlargement. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/203b890b-5028-4f36-ac2b-70190aab2b10> (дата звернення: 19.10.2025).

106. The fourth enlargement. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df->

[d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/167d49c9-64b7-4b47-a3fd-c6553b8b2e1c](https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/167d49c9-64b7-4b47-a3fd-c6553b8b2e1c) (дата звернення: 19.10.2025).

107. The reservations of France and other Member States. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/8a840582-c9ee-4ee1-ac88-771369d6c521> (дата звернення: 19.10.2025).

108. The sixth enlargement. *Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History*. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/3782dae5-807d-4383-b055-ac0e98818bae> (дата звернення: 19.10.2025).

109. Theophanous A. The Cyprus Problem, The EU and the UN. URL: <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-spring-2023---issue-no23/the-cyprus-problem-the-eu-and-the-un> (дата звернення: 07.12.2025).

110. Theories of European Integration. Civitas. URL: <https://www.civitas.org.uk/content/files/OS.16-Theories.pdf> (дата звернення: 05.10.2025).

111. Three Quarters of Ukrainians Support Ukraine's Accession to the European Union. *Transparency International*. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/three-quarters-of-ukrainians-support-ukraine-s-accession-to-the-european-union/> (дата звернення: 04.11.2025).

112. Three-quarters of EBA surveyed companies will continue operating in Ukraine regardless of the war's duration. URL: <https://eba.com.ua/en/try-chverti-pytanyh-kompanij-eva-pratsyuvatymut-v-ukrayini-nezalezhno-vid-tryvalosti-vijny/> (дата звернення: 04.11.2025).

113. Töglhofer T. Widening Without Falling Apart: Germany's EU Enlargement Policy. URL: https://sieps.se/media/15ditlnx/2024_13epa.pdf (дата звернення: 15.01.2026).

114. Ukraine EU Membership Decades Away, Macron Says, Proposes 'Political Community' For Aspiring Countries. URL: <https://www.rferl.org/a/eu-vonderleyen-ukraine-membership/31841319.html> (дата звернення: 12.01.2026).

115. Ukraine Facility. European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility_en (дата звернення: 27.10.2025).
116. Ukraine Report 2023. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en (дата звернення: 04.11.2025).
117. Ukraine Report 2024. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en (дата звернення: 27.10.2025).
118. Ukraine Report 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en (дата звернення: 04.11.2025).
119. Ukraine successfully completes its screening process. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en (дата звернення: 27.10.2025).
120. Ukraine. Enlargement and Eastern Neighbourhood. European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine_en (дата звернення: 27.10.2025).
121. Ukraine: EU report notes important steps taken in implementation of reform agenda. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/ukraine-eu-report-notes-important-steps-taken-in-implementation-of-reform-agenda/> (дата звернення: 27.10.2025).
122. Ukraine: European Commission hails substantial progress on key reforms and recommends launching accession talks. URL: <https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/news-en/substantial-progress-on-key-reforms-en.html> (дата звернення: 27.10.2025).
123. Ukraine's EU Roadmap Explained After Landmark Endorsement. URL: <https://www.newsweek.com/ukraine-eu-roadmap-explained-landmark-endorsement-commission-council-europe-1841964> (дата звернення: 04.11.2025).
124. Ukraine's GDP fell 29.1% in 2022 during Russia's invasion. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-gdp-fell-291-2022-during-russias-invasion-2023-04-13/> (дата звернення: 04.11.2025).

125. Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications / M. Darvas Zsolt та ін. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/294900/1/1885849036.pdf> (дата звернення: 12.01.2026).

126. Von der Leyen sees EU membership as key security guarantee for Ukraine. URL: <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/4075039-von-der-leyen-sees-eu-membership-as-key-security-guarantee-for-ukraine.html> (дата звернення: 21.01.2026).

127. We are at a pivotal moment – Will Member States rise to the occasion? *European Movement International*. 2023. URL: <https://europeanmovement.eu/policy-focus/we-are-at-a-pivotal-moment/> (дата звернення: 04.11.2025).

128. What's next for Ukraine's bid to join the European Union. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/whats-next-for-ukraines-bid-to-join-the-european-union/> (дата звернення: 04.11.2025).

129. Zorić B. EU enlargement and integration: Voices of support and scepticism. URL: <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/eu-enlargement-and-integration-voices-support-and-scepticism> (дата звернення: 15.01.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Розподіл переговорних розділів за кластерами за методологією 2020 року

Кластер	Розділи
1. Основи	23 — Судова влада та фундаментальні права 24 — Правосуддя, свобода та безпека Економічні критерії Функціонування демократичних інституцій Реформа державного управління 5 — Публічні закупівлі 18 — Статистика 32 — Фінансовий контроль
2. Внутрішній ринок	1 — Вільний рух товарів 2 — Вільне пересування працівників 3 — Право на заснування та свобода надання послуг 4 — Вільний рух капіталу 6 — Корпоративне право 7 — Право інтелектуальної власності 8 — Конку rentна політика 9 — Фінансові послуги 28 — Захист прав споживачів та охорона здоров'я
3. Конку rentоспроможність та інклюзивне зростання	10 — Інформаційне суспільство та ЗМІ 16 — Оподаткування 17 — Економічна та монетарна політика 19 — Соціальна політика та зайнятість 20 — Підприємництво та промислова

	<p>політика</p> <p>25 — Наука та дослідження</p> <p>26 — Освіта і культура</p> <p>29 — Митний союз</p>
4. Зелений курс та сталий зв'язок	<p>14 — Транспортна політика</p> <p>15 — Енергетика</p> <p>21 — Транс'європейські мережі</p> <p>27 — Довкілля та зміна клімату</p>
5. Ресурси, сільське господарство та згуртованість	<p>11 — Сільське господарство та сільський розвиток</p> <p>12 — Безпека харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика</p> <p>13 — Рибальство</p> <p>22 — Регіональна політика та координація структурних інструментів</p> <p>33 — Фінансові та бюджетні положення</p>
6. Зовнішні відносини	<p>30 — Зовнішні відносини</p> <p>31 — Спільна зовнішня, безпекова та оборонна політика</p>